

Міністерство освіти і науки України
Департамент науки і освіти
Харківської обласної державної адміністрації
ХАРКІВСЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
КОМУНАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ
«ХАРКІВСЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ»
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

С. Я. Школьник, Л. Т. Данильченко,
О. О. Цуранова, Т. В. Бешапошникова

**ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ
УЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА
РОЗУЧУВАННЯ ПІСЕННИХ ТВОРІВ**

Навчально-методичний посібник
для здобувачів фахової передвищої та вищої освіти

Харків
2022

Автори:

Шкільник С. Я., викладач вищої категорії, викладач-методист Харківського педагогічного фахового коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради;

Данильченко Л. Т., викладач вищої категорії, викладач-методист Харківського педагогічного фахового коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради;

Цуранова О. О., кандидат мистецтвознавства, доцент, завідувач кафедри фортепіано Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради;

Бешапошникова Т. В., викладач вищої категорії, викладач-методист Харківського педагогічного фахового коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

Рецензенти:

Смородський В. І., кандидат педагогічних наук, викладач кафедри фортепіано Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради;

Єпіфанова О. П., учитель музичного мистецтва вищої кваліфікаційної категорії Харківської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 52 Харківської міської ради Харківської області.

П 69 Практична діяльність учителя музичного мистецтва. Розучування пісенних творів : навч.-метод. посібник для здобувачів фахової передвищої та вищої освіти / С. Я. Шкільник, Л. Т. Данильченко, О. О. Цуранова, Т. В. Бешапошникова; Харківський педагогічний фаховий коледж, Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія.» Харківської обласної ради. – Харків: ФОП Панов А.М., 2022. – 140 с. : ноти.

У навчально-методичному посібнику висвітлені питання професійної підготовки фахівців музично-педагогічного спрямування в закладах передвищої та вищої освіти, зокрема практичної діяльності вчителя музичного мистецтва щодо розучування пісенних творів. Представлено авторські розспіванки та методичні рекомендації до кожної пісні програмного репертуару у власному полегшеному перекладенні для фортепіано, що застосовуються в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти.

Навчально-методичний посібник призначений для здобувачів передвищої та вищої освіти мистецького напрямку спеціальності Середня освіта (Музичне мистецтво), учителів музичного мистецтва ЗЗСО, викладачів музичних дисциплін ЗВО.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
Розділ 1. ОСНОВНІ СКЛАДОВІ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА	7
1.1. Творча основа викладання музичного мистецтва в закладах загальної середньої освіти	10
1.2. Співи як важлива складова музичного виховання	15
1.3. Розспіванки до пісень	18
Розділ 2. ОПРАЦЮВАННЯ ПІСЕНЬ ПРОГРАМНОГО МАТЕРІАЛУ ДЛЯ УЧНІВ 1-8 КЛАСІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	29
2.1. Структурні компоненти уроку музичного мистецтва	32
2.2. Добір пісенного репертуару для школярів. План аналізу пісні, етапи розспівування	33
2.3. Методичні рекомендації щодо опрацювання та розучування пісенних творів	35
2.4. Пісні програмного репертуару в полегшеному перекладенні для фортепіано	82
ПІСЛЯМОВА	138
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	139

ПЕРЕДМОВА

У наш час система професійної підготовки фахівців музично-педагогічної спрямованості у закладах передвищої та вищої освіти передбачає опанування класичними формами роботи з подальшим трансформуванням їх відповідно до вимог сучасної системи музичного виховання. Узагальнення, розширення та поглиблення знань здобувачів передвищої та вищої освіти має на меті вдосконалення їх практичної підготовки із фахових дисциплін для більш ефективного застосування набутих знань під час роботи з учнями. Отримуючи навчальну базу для практичної діяльності, майбутні фахівці зможуть розширити свої творчі можливості щодо визначення змісту та структури інтегрованих музичних занять, здійснювати музичне виховання учнів згідно програмних вимог, що сприятиме формуванню навичок співу, творчому втіленню музично-художнього образу, спрямуванню уваги дітей на відображення змісту музичного твору та розкриття його емоційного наповнення.

Навчальні програми «Музичне мистецтво» для 1-4 класів і 5-8 класів та інтегрованого курсу «Мистецтво» для 5-8 класів ЗЗСО розроблені відповідно до Державного стандарту початкової та повної загальної освіти, ґрунтуються на положеннях Концепції загальної середньої освіти (12-річна школа). Ці програми конкретизують освітні завдання, розподіляють художній і музичний навчальний матеріал, враховують національні музично-педагогічні традиції та сучасні тенденції розвитку національної та світової культури.

Метою музичної освіти учнів є формування основ музичної культури, розширення музичного світогляду як важливої та невід'ємної частини духовної культури, розвиток чуттєво-емоційного сприйняття навколишнього світу крізь призму музичного мистецтва, залучення до животворного джерела людських почуттів і переживань, втілених у музиці, що сприяє розвитку образного мислення, уяви, загальних і музичних здібностей.

Від того, яким буде сучасний учитель, залежить рівень освіченості, культури та вихованості учнів. Спрямувати молодь на активну життєву позицію, сформувати її художній смак і розвинути творчі здібності є завданням музично-естетичного виховання. Його виконанню підпорядкована система підготовки фахівців у закладах передвищої та вищої освіти, що передбачає отримання якісних знань та вмінь із навчальних дисциплін музичного циклу, які забезпечуватимуть фахову компетентність учителя музичного мистецтва. Серед них важливими є освітні компоненти «Спеціальний музичний інструмент. Фортепіано», «Акомпанемент», «Диригування», «Вокал», «Методика музичного виховання в ЗЗСО», що виконують інтегративну функцію, узагальнюючи психолого-педагогічні знання, професійно-практичні вміння й навички здобувачів освіти, сприяють формуванню готовності оптимально творчо реалізувати їх у майбутній професійній діяльності.

Метою занять із перелічених вище освітніх компонентів є надання майбутнім фахівцям можливості набути необхідні професійні компетентності, а саме:

- здатність до виконавської свободи;
- швидке орієнтування в нотному тексті й фактурі фортепіанного супроводу;
- добір акомпанементу за гармонічними функціями, його спрощення та транспонування;
- володіння диригентським жестом, співацькими й вокально-хоровими навичками для становлення дитячого голосу;
- уміння виявляти творчі здібності, створюючи власні вокальні вправи;
- імпровізувати під час уроку.

Учитель музичного мистецтва має бути широко освіченою особистістю, що володіє методиками психолого-педагогічного та музичного виховання, завжди бути у творчому пошуку.

Автори навчально-методичного посібника «Практична діяльність учителя музичного мистецтва. Розучування пісенних творів» мають на меті на прикладі

пісень із збірки «Пісня на добро» (створеної цими ж авторами в 2017 році) розкрити зміст вокально-хорової роботи над піснею на уроках музичного мистецтва, звернути увагу на роль розспіванок для формування початкових навичок володіння співацьким голосом та як вагому складову процесу розучування пісні. До кожного пісенного твору надано методичні рекомендації для його ефективного опрацювання.

Доцільність й актуальність даного посібника обумовлені тими практичними ситуаціями, які спонукають майбутніх учителів до усвідомлення важливого значення професійної підготовки до уроків музичного мистецтва для їхньої педагогічної діяльності.

Посібник складається з двох розділів, у структурі яких є практичний нотний матеріал авторських розспіванок і програмних дитячих пісень. У першому розділі «Основні складові діяльності вчителя музичного мистецтва» розглянуто творчі основи викладання музичного мистецтва, співацький процес як чинник, що сприяє естетичному та фізіологічному розвитку дітей; надано характеристику, завдання й види розспіванок.

Другий розділ «Опрацювання пісень програмного матеріалу для учнів 1-8 класів ЗЗСО» містить опис структури уроку музичного мистецтва, принцип добору пісенного репертуару для опанування різновіковими групами учнів, методичні рекомендації щодо опрацювання та розучування пісенних творів, етапи розспівування, пісні програмного репертуару в полегшеному перекладенні для фортепіано та методичні рекомендації до їх опрацювання.

Обидва розділи мають завдання та запитання для самоконтролю відповідно змісту.

Навчально-методичний посібник адресовано здобувачам фахової передвищої та вищої освіти мистецького напрямку спеціальності Середня освіта (Музичне мистецтво) для практичної діяльності в закладах загальної середньої освіти та підготовки до іспитів із методики музичного виховання, практикуючим учителям музичного мистецтва ЗЗСО та викладачам музичних дисциплін закладів вищої освіти для застосування в освітньому процесі.

Розділ 1. ОСНОВНІ СКЛАДОВІ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Мистецтво сприяє художньо-естетичному розвитку людини та стимулює готовність особистості брати участь у різних формах культурного життя суспільства. Базою для масового музично-естетичного виховання є заклад загальної середньої освіти.

Враховуючи національні музично-педагогічні традиції та сучасні тенденції розвитку музичної культури в Україні та за її межами, програмними вимогами передбачено реалізацію домінантної змістової лінії освітнього компоненту «Музичне мистецтво» державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, яка ґрунтується на засадах особистісно-зорієнтованого та компетентнісного підходів і включення до неї таких основних змістових блоків: художньо-естетичне сприймання музики українських та зарубіжних композиторів; набуття вокально-хорових навичок у процесі виконання пісень з елементами театралізації; гра на музичних інструментах (ритмічний супровід до пісень тощо); застосування музики як засобу комунікації та творчого самовираження особистості; практичне засвоєння основних музичних понять, необхідної музичної термінології, особливостей музичної мови; виховання вміння осмисленого, уважного слухання музики.

Основними напрямками роботи вчителя музичного мистецтва є надання учням початкової музичної освіти, розвиток творчого потенціалу кожного учня, незалежно від рівня музичних здібностей, формування естетичних смаків на кращих зразках народної, класичної й сучасної музики, стимулювання самоосвіти та самовдосконалення.

Вирішення завдань музичного виховання можливо за певних умов. По-перше, проведення цікавих, захоплюючих уроків; по-друге, створення атмосфери емоційного сприйняття програмних музичних творів. Музика тільки тоді може мати пізнавальний і виховний вплив, коли діти навчаться її слухати

й розмірковувати. У процесі сприйняття музики розвивається мислення, формується єдність емоційного та свідомого. Націлити учнів на особистісний розвиток і творче ставлення до сприйняття музичного мистецтва може тільки компетентний фахівець.

Професія сучасного вчителя музичного мистецтва передбачає різносторонню діяльність. Фахівець має володіти методами музичної педагогіки, а саме: методом порівняння, словесним, наочно-слуховим, наочно-зоровим, методом роздумів під музику, перспективи та ретроспективи, створення композицій, методом музичного узагальнення, моделювання художньо-творчого процесу; вміти цікаво та яскраво розповідати дітям про музику, охоплюючи такі ключові естетичні категорії, як види, жанри й стилі; бути обізнаним у царенні сучасних музичних течій (джаз, рок, поп, авторська пісня); професійно виконувати пісенний програмний репертуар і твори зі сприйняття музики, акомпанувати на музичному інструменті; надавати теоретичні знання в доступній і цікавій формі; вміти застосовувати медіа ресурси; проводити різні види позакласної роботи; виховувати в учнів емоційно-ціннісне ставлення до мистецтва, уміння сприймати та інтерпретувати мистецькі твори, формувати здатність до різних видів активної музично-творчої діяльності (відображення своїх вражень у малюнках, віршах, ліпленні, написанні творів тощо).

Одними з головних рис сучасного педагога-музиканта має бути його любов до дітей і наявність належного інтелектуального рівня.

Вчитель музичного мистецтва не може бути фахівцем тільки в якійсь одній сфері музики. Він має бути і теоретиком, і диригентом, і музичним істориком, етнографом, виконавцем, а також уміти керувати різними ситуаціями, що виникають на уроці, застосовуючи для цього теоретичні узагальнення та методичні прийоми роботи.

У навчальних програмах із музичного мистецтва чільне місце посідає хоровий спів – природний спосіб вираження естетичних почуттів.

Навчання співу тісно пов'язане з розвитком музичних здібностей, сприяє активному зацікавленому й творчому ставленню учнів до музики. Їх творча діяльність може виявлятися в імпровізації пісенних мелодій, придумуванні нескладних поспівок, інсценуванні сюжетів пісні тощо.

Творчість виявляється не тільки тоді коли створюється щось нове, а й тоді, коли дитина по-своєму відтворює музичний матеріал, оскільки сенс співу полягає не в механічному розучуванні, а у творчій інтерпретації пісень.

Важливим у цьому процесі є музичне навчання, накопичення знань і художнього досвіду, оволодіння співацькими вміннями та навичками, що є основою творчості. Вокальні навички потрібні для виразного, яскравого виконання пісні, чистого інтонування. Для формування початкових навичок володіння співацьким голосом із дітьми вивчають розспіванки, що сприяють розвитку музичного слуху, пам'яті, почуття ритму, співацького дихання, артикуляції, дикції.

Особливості методів навчання співу зумовлені природою співацького голосу, віковими та індивідуальними особливостями розвитку голосового апарату учня. Учителю слід дбайливо ставитись до голосу дитини, особливо в молодшому шкільному віці, через слабкий розвиток її голосового апарату, тонких і коротких м'язів, неорганізованого дихання.

Реалізація освітньо-виховних можливостей процесу роботи над піснею залежить від того, як учитель музичного мистецтва розуміє мету і завдання цієї роботи, наскільки сам захоплений нею і вміє захопити дітей, наблизити до них мистецтво музики. Для цього фахівець має добирати репертуар цікавий для дітей, словесно та за допомогою виконання розкривати красу музичного твору, спонукати учнів відчувати виразність образного змісту.

1.1. Творча основа викладання музичного мистецтва в закладах загальної середньої освіти

Спеціальна підготовка повинна спрямувати майбутніх учителів музичного мистецтва до особистісного розвитку, здатності до індивідуального своєрідного творчого самовираження, адже професійного успіху досягають не тільки й не стільки висококваліфіковані фахівці, скільки яскраві професіонали-особистості, які здатні до індивідуально-неповторного осмислення та вирішення професійно-педагогічних питань.

Професійна майстерність учителя передбачає високий рівень теоретичної підготовки, володіння комплексом спеціальних знань, умінь і навичок, наявність професійно важливих якостей особистості, що надають змогу вчителю ефективно організувати навчально-пізнавальну діяльність тих, хто навчається, і здійснювати цілеспрямований педагогічний вплив на учнів, взаємодіяти з ними.

Специфіка музично-педагогічної діяльності полягає у вирішенні педагогічних задач засобами музичного мистецтва. Особливістю професійної діяльності є наявність у вчителя художньо-творчого начала, яке проявляється в умінні креативно проводити уроки, позакласні заходи, зацікавлювати дітей музичною діяльністю, впроваджувати інноваційні методи та прийоми навчання. Творча діяльність вчителя поняття складне, це – найвищий ступінь пізнання, неповторна форма сприйняття життєвих ситуацій, це – діяльність, яка має публічний характер і потребує великої концентрації духовних сил, емоцій, почуттів, уяви, фантазії, інтуїції. Творчий процес набуває двобічний характер: з одного боку це творчість вчителя, з другого – творча діяльність учнів на основі стимулюючих методів навчання. Учителеві слід прагнути до сумісного колективного творчого пошуку. Творча діяльність учителя передбачає як педагогічну імпровізацію, яка обумовлюється його здібністю швидко та правильно оцінювати ситуацію та поведінку учнів, так і вміння оперативного знаходження вирішення проблеми. Творча природа музичного

мистецтва має багато можливостей для творчості вчителя-музиканта: вона проявляється не тільки у створенні, а й в інтерпретації музичних творів на основі заглиблення у композиторський задум, ідею, художній образ. Вирішальну роль у цьому процесі відіграють музично-слухові уявлення, інтелект музиканта, його досвід, володіння засобами художньої виразності. Всі форми музичних занять у ЗЗСО мають сприяти творчому розвитку дітей, стимулювати їх прагнення до самостійного мислення та прояву ініціативи. Здійснювати творчий розвиток учнів може тільки той вчитель, який сам вміє творчо мислити і діяти.

Творча діяльність учителя музичного мистецтва залежить від багатьох чинників: умов праці, рівня загального розвитку учнів та їхньої музичної підготовки, особистих якостей. У ході вирішення завдань навчання вчитель використовує різні методи, але особливе значення набувають методи стимулювання мотивації навчально-пізнавальної діяльності учнів. Творчий процес пізнання має найбільш продуктивний характер тільки тоді, коли від простих творчих проявів здійснюється перехід до більш складних, коли вчитель у змозі розвинути в учнів такі особистісні властивості та якості, як цілеспрямованість, ініціативність, самостійність тощо.

Із метою заохочування учнів до активної творчої праці вчителю необхідно:

- добираючи додатковий репертуар для уроку музичного мистецтва й позакласної роботи, включати твори, що зможуть слугувати підґрунтям для розвитку конкретних творчих навичок і одночасно відповідати дидактичним задачам навчання;

- з метою формування у школярів асоціативного мислення залучати аналогічний матеріал із суміжних областей інших видів мистецтв;

- вправно імпровізувати у випадку несподіваних ситуацій, застосовувати різні форми роботи, які сприяють створенню на уроці атмосфери творчої активності, зацікавленості;

- розробляти серії творчих завдань та знаходити найбільш ефективні форми їх опрацювання з учнівською аудиторією;
- застосовувати різні види творчої діяльності на кожному уроці.

Вважаємо, що для уроку музичного мистецтва психологічної, технічної, інтелектуальної, професійної підготовки вчителя недостатньо. Необхідно підготуватися до уроку ще й емоційно. Особливо важливим в емоційному плані професійної майстерності вчителя музичного мистецтва є вміння знайти правильний тон уроку. Поняття «знайти правильний тон» виконання музичного твору, проведення бесіди, здавна має місце в мистецтві. Це поняття пов'язується з емоційним центром творчого процесу. Знайти правильний тон для кожного уроку – є одним із найскладніших завдань підготовки вчителя у наш час. Співвідношення зовнішнього та внутрішнього у мистецтві ведення уроку може успішно вирішуватися через формування у вчителя акторської майстерності, яка уможливорює вплив не тільки на розум учня, а й на його почуття.

Маючи на увазі творчі можливості вчителя музичного мистецтва, слід звернути увагу на його вміння емоційно та образно виконувати музичні твори на уроці, визначати характер та засоби виразності, вміти творчо осмислити задум автора. Корисним буде застосування «прийому ототожнення», тобто синтезу свого «я» з образом та замислом музичного твору, що виконується. Цей прийом передбачає не тільки велику попередню роботу над музичним твором, а й знання епохи, історії створення, художнього та світоглядного контексту та органічне «прожиття» вчителем художнього образу твору на уроці. Тільки тоді може мати місце справжнє спілкування між учнями та вчителем, тільки так може бути вирішене «найвище завдання» – розкриття художнього образу музичного твору.

Передова педагогічна практика рекомендує занурюватися в ідейно-образний зміст твору за допомогою основних «механізмів» будь-якого творчого акту: порівняння, співставлення, аналіз, синтез, абстракція та узагальнення. Для вчителя музичного мистецтва найважливішим є навчитися керувати

творчою активністю своєї психіки, бо багато процесів у мистецтві пов'язані з підсвідомістю, інтуїцією та адекватним пізнанням прекрасного.

Все це пов'язано з мистецтвом переживання як органічної єдності інтелектуального й емоційного в людині. Для вчителя музичного мистецтва дуже важливо вміти бути виразним у всіх своїх проявах почуттів та емоцій. Тому вчителю необхідно навчитися не боятися визначати словами, виразними риторично-правильними жестами, мімікою те, що є важливим у творах мистецтва – красу, образний зміст.

Емоційність вчителя повинна органічно поєднуватися з аналітичними здібностями, бо основою будь-якого творчого процесу є зацікавленість, яка звісно не виключає роботи розуму. Творча діяльність учителя музичного мистецтва особливо яскраво проявляється у виконавстві: співі, диригуванні, грі на музичному інструменті, акомпануванні. Ця діяльність учителя розкриває багато можливостей для виявлення своїх творчих особливостей, розвиває самостійність, залучає педагогічний досвід, встановлює асоціативні зв'язки.

Велику роль у процесі вирішення виконавських завдань мають орієнтовно-дослідницькі дії, які підказують саме таку інтерпретацію у відповідності до можливостей та досвіду виконавства. Вчитель має знати, що при цьому виникає три типи розумових дій: орієнтовні, виконавські та контрольні, що надає можливість проаналізувати поетапність формування дій у роботі над музичним твором.

Орієнтовні дії виникають у процесі ознайомлення з музичним твором, його первинного сприйняття та роботи над нотним текстом. Основою цього є особистий план дій як передбачення результату звучання та уявлення про необхідні виконавські дії, історично-теоретичний аналіз, розуміння основних закономірностей виконання, що надає можливість позначати етапи роботи та у процесі опрацювання уточнювати первинний план дій.

Виконавські дії – це робота над музичним твором. Шляхом повторень, на основі музичних уявлень виконавець добирає необхідні дії, які найбільш

точно вирішують звукові та технічні завдання, які поєднані з індивідуальним втіленням художньої думки.

Слуховий самоконтроль підсумовує результати, отримані після виконання перших двох дій. Якщо якість його не задовольняє, то виконавський пошук продовжується. Це є основою самоаналізу й критичної самооцінки.

Музичне сприйняття, як одна із форм творчої діяльності, являє собою складний процес, що складається з двох стадій: передумовної та основної. Передумовна базується на виникненні зацікавленості до твору та установки на його сприйняття, основна – це слухання, розуміння й переживання музики, її інтерпретація та оцінка. Завершується цей процес створенням та осмисленням образів твору.

Досягнення високого виконавського результату для вчителя музичного мистецтва не є головною метою, але творче проведення уроку й різних позакласних музичних занять неможливе без достатньо високої виконавської культури вчителя.

Сучасні дослідження у сфері музичної педагогіки констатують, що формування виконавської концепції залежить не тільки від індивідуальності та спеціальних музичних здібностей, а й від того, наскільки професійно вчитель володіє знаннями, необхідними навичками, наскільки впевнено та виразно він їх застосовує.

Під час підготовки до уроку вчитель має розробити анотації до музичних творів, дібрати відповідний до програми репертуар, створити свою інтерпретацію виконання та включити проблемні елементи, які розвивають у дітей вміння мислити, свідомо застосовувати та творчо сприймати навчальний матеріал. Проблемні елементи надають змогу вирішувати вчителю разом з учнями пізнавальні задачі, які потребують нестандартного вирішення та стимулюють інтерес до творчого пошуку, викликають задоволення від процесу інтелектуальної праці та самостійно отриманого рішення.

1.2. Співи як важлива складова музичного виховання

Співи – це важливий засіб музичного виховання, який найбільш доступний дітям. Вони люблять співати і роблять це із задоволенням. При цьому активно висловлюють свої переживання й почуття. Співи сприяють розвитку мовлення, допомагають долати певні мовленнєві вади за рахунок протяжної, співучої вимови окремих звуків і слів. Також співи об'єднують дітей загальним настроєм та привчають прислуховуватися до інших учасників виконавського процесу, які мають проблеми з почуттям ритму. При дотриманні гігієнічних умов, тобто у провітреному приміщенні, співи сприяють зміцненню легенів і всього голосового апарату, що є особливо корисним для молодших школярів. Це є кращим видом дихальної гімнастики. Дитячий голосовий апарат відрізняється від дорослого. Гортань і голосові зв'язки менші, коротші, тому звук голосу високий. Резонатори, що посилюють звуки, надають їм різне забарвлення. Головний резонатор (порожнини глотки, рота й носа) розвинутий краще, ніж грудний (порожнини трахеї і бронхів), тому дитячий голос дуже легкий і дзвінкий. Діапазон голосу теж обмежений, тому вкрай важливо вчителю музичного мистецтва дотримуватись голосових норм, добираючи пісенний репертуар, щоб не перевантажувати дитячий голосовий апарат.

Вивчення пісень – досить важлива частина уроку музичного мистецтва. Від того, як учитель розкриє учням зміст пісні, її красу, буде залежати інтерес дітей до пісні. Не останню роль у цій справі відіграє акомпанемент, що в жодному разі не має спотворити пісню грою на музичному інструменті, а це може статися, якщо фактура акомпанементу невиправдано перевантажена і вчитель не може з нею впоратися та зосередитися на виконанні пісні учнями. Із метою більш контактного та продуктивного спілкування з дітьми і була створена збірка «Пісня на добро» у полегшеному перекладенні для фортепіано.

Навчальна програма з музичного мистецтва ставить такі вокально-хорові завдання: навчити дітей грамотного виразного співу в колективі; формувати

у них співацькі навички, тобто співацьку поставу, правильне звукоутворення, співацьке дихання, емоційність співу; розширити діапазон голосу. Обов'язково слід враховувати специфіку вокальної методики, обумовлену фізіологічними та психологічними особливостями дитячого організму.

Спів – це активне залучення дітей до музичного мистецтва, тому майже третину уроку учні мають співати. Діти не повинні наслідувати спів дорослих, бо це може викликати перевантаження дитячого голосового апарату. Для правильного співацького звуковедіння особливу увагу слід приділяти диханню, виконувати розспіванки на одному подовженому видиху. Лише тривале та кероване дихання є ознакою гарної співацької школи. Важливу роль у співацькому процесі відіграє артикуляційний апарат, який впливає на роботу м'язів дихальної системи та гортані. Зрозуміла вимова кожної голосної значно покращує відтворення тексту. Корисним є проспівування скоромовок і чистомовок, які діти люблять вивчати і сприймають як гру. Слід виконувати їх тихо, гучно, промовляючи пошепки, із прискоренням, із плесканням ритму. Усі ці вправи розвивають музичний слух, чисте інтонування, музично-ритмічні відчуття, слухові уявлення, без яких спів неможливий.

Для правильного відтворення змісту пісні також слід звертати увагу на орфоепію – дотримання правил літературної вимови. Це можливо через створення невимушеної, творчої атмосфери, яка знімає затиснення щелепи, гортані, губ, язика. Корисним є декламування слів пісні з утрируваною вимовою. Вимова тексту тісно пов'язана з диханням, звуковідтворенням, звуковедінням та інтонацією. Без точного відтворення висоти звуків, тобто інтонування, виконання пісень неможливе. Учні мають навчитися усвідомлювати висотну роль звуків, їхнє співвідношення з голосом, музичним слухом. При співі звучання соліста, хору, супроводу має бути зрівноваженим, із дотриманням мелодичного та гармонічного строю. Ціль вокально-хорового виховання – допомогти дитині досягти бажаного результату у співі, полегшити можливість його вдосконалення.

Роботу над піснею доцільно розпочинати з розспівування, яке має відповідати не тільки технічним завданням, а й пробуджувати у дітей інтерес до співів. Розспіванки можуть бути різноманітними й мати на меті певні завдання, а саме: налаштувати дітей на робочий лад, зацентувати їхню увагу на процесі співу, розширювати діапазон голосу, зміцнювати дихання, розвивати голосову рухливість і кантилену, чистоту інтонації, гармонічний слух, чіткість дикції, єдину манеру звукоутворення, удосконалювати вміння координувати слухове сприйняття з роботою голосового апарату.

Розспівування – найперша фаза підготовки дитячого голосового апарату до співів. Доцільно його розпочинати з середини першої октави, застосовуючи різні склади з голосними. Вправи-розспіванки посідають значне місце в удосконаленні вокально-хорової майстерності. Вони можуть бути загальнорозвиваючими і спеціальними (із нотних збірок; придумані; пристосовані до пісні, що вивчається; фрагменти з пісні тощо). Здебільшого вправи слід співати негучно, протяжно, у помірному темпі, на дихальній опорі. У подальшому розспіванки можна виконувати штрихом *staccato*.

Усі вокальні вправи можна розподілити на такі види:

- для тренування тривалого дихання та плавного звуковедіння;
- артикуляційні вправи;
- спів із закритим ротом;
- для розвитку рухливості голосу (висхідні та низхідні мелодії);
- для чистоти інтонування інтервалів;
- для інтонування тризвуків (мажор, мінор);
- для елементарного двоголосся (згодом багатоголосся).

Основною метою розспіванок є підготовка голосового апарату до співу та доведення основних вокально-хорових навичок до автоматизму.

Задача вчителя музичного мистецтва зробити процес розспівування цікавим, захоплюючим, при цьому зберігаючи функцію навчання.

1.3. Розспіванки до пісень

Розспіванка на одному протяжливому звуці «Мі-Фа-Фа#»

E E7 A A m E C7 F
 Мі Фа
 F F7 B B m F C#7 F#
 Фа
 F# F#7 H H m F#
 Фа#

Розспіванка на одному звуці «Ля-ля, гарна пісенька моя»

G C G
 Ля - ля, ля - ля - ля, гар - на пі - сень - ка мо - я.
 A^b D^b A^b
 Ля - ля, ля - ля - ля, гар - на пі - сень - ка мо - я.
 A D A
 Ля - ля, ля - ля - ля, гар - на пі - сень - ка мо - я.

«Раз – Два»

F
 Раз - два, - три, чо - ти - ри, п'ять, ми на - вчи - лись ра - ху - вать,
 ра - ху - ва - ли до п'я - ти, - за спі - ва - єш зна - ми ти.
 F#
 Раз - два, - три, чо - ти - ри, п'ять, ми на - вчи - лись ра - ху - вать,
 ра - ху - ва - ли до п'я - ти, - за спі - ва - єш зна - ми ти.
 G
 Раз - два, - три, чо - ти - ри, п'ять, ми на - вчи - лись ра - ху - вать,
 ра - ху - ва - ли до п'я - ти, - за спі - ва - єш зна - ми ти.

Розспіванка до пісні «До побачення, літо»

Помірно

Лі - то про - май - ну - ло вже, о - сінь на дво - рі.

Помірно

Лі - то про - май - ну - ло вже, о - сінь на дво - рі.

Розспіванка до пісні «Сніжинки»

У темпі вальсу

У валь - сі круж - ля - ють сні - жин - ки,

сні - жин - ки, сні - жин - ки. Не - се Ми - ко -

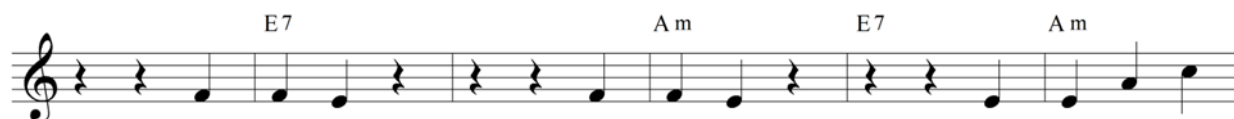

лай нам я - лин - ку, я - лин - ку, я - лин - ку.

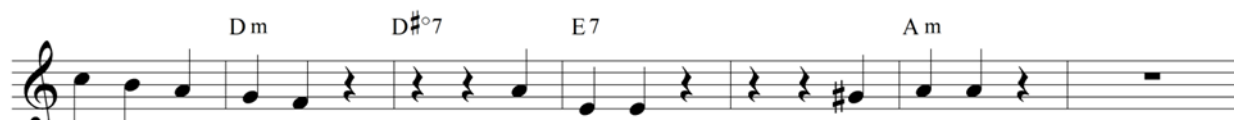
У темпі вальсу

У валь - сі круж - ля - ють сні - жин - ки,

сні - жин - ки, сні - жин - ки. Не - се Ми - ко -

лай нам я - лин - ку, я - лин - ку, я - лин - ку.

Розспіванка до пісні «Дощик»

Помірно
Нм

Крап, крап, крап, крап, крап, ллеть - ся до - щик ці - лий день.

Помірно
См

Крап, крап, крап, крап, крап, ллеть - ся до - щик ці - лий день.

Розспіванка до пісні «Пісня про матусю»

Помірно
См Fm G7 См

Лю - ба ма - тін - ко мо - я, як на те - бе схо - жа я.

Помірно
Dm Gm A7 Dm

Лю - ба ма - тін - ко мо - я, як на те - бе схо - жа я.

Розспіванка до пісні «Мама рядом»

У темпі вальсу
См G7 См

Вальс, вальс, вальс. Ма - ма лю - бит вальс.

У темпі вальсу
Dm A7 Dm

Вальс, вальс, вальс. Ма - ма лю - бит вальс.

Розспіванка до пісні «Розгнівилась на літо зима»

Помірно

Лі - то прий-де, а зи - ма про - май-не.

Помірно

Лі - то прий-де, а зи - ма про - май-не

Розспіванка до пісні «Батьківщина-сонечко»

Помірно

Пі - сень - ку спі - ва - ю, лу - гом я бі - жу.

Помірно

Пі - сень - ку спі - ва - ю, лу - гом я бі - жу.

Розспіванка до пісні «Гей, ви, козаченьки»

У темпі маршу

Гей, йшли ко - за - чень - ки - слав - ні - ї си - ни.

У темпі маршу

Гей, йшли ко - за - чень - ки - слав - ні - ї си - ни.

Розспіванка до пісні «Пісня про Харків»

Помірно

Хар - ків, рід - ний. міс-то кра-си-ве мо - є.

Помірно

Хар - ків, рід - ний. міс-то кра-си-ве мо - є.

Розспіванка до пісні «Журавлик»

Помірно
D m A 7 D m

В не - бе жу - рав - лик де - ла - ет круг,
он у - ле - та - ет пря - мо на юг.

Помірно
E m H 7 E m

В не - бе жу - рав - лик де - ла - ет круг,
он у - ле - та - ет пря - мо на юг.

Розспіванка до пісні «Молитва»

Помірно
F

Доб - рий день вам, лю - бі ді - ти, хай зав - жди вам сон - це сві - тить,

C 7 F C 7 F

тож вес - нян - ку за - спі - вай - те, вес - ну зу - стрі - чай - те.

Помірно
G

Доб - рий день вам, лю - бі ді - ти, хай зав - жди вам сон - це сві - тить,

D 7 G D 7 G

тож вес - нян - ку за - спі - вай - те, вес - ну зу - стрі - чай - те.

Розспіванка до пісні «Добрий день, матусе Україно»

Наспівно
C m F m G 7 C m

Про чу - до - вий рід - ний край дзвін - ко піс - ню за - спі - вай.

Наспівно
D m G m A 7 D m

Про чу - до - вий рід - ний край дзвін - ко піс - ню за - спі - вай.

Розспіванка до пісні «В землянке»

Не швидко

D m G m A 7 D m

Пой, гар - монь, про по - бе - ду, пой, гар - монь, про лю - бовь.

Не швидко

E m A m H7 E m

Пой, гар - монь, про по - бе - ду, пой, гар - монь, про лю - бовь.

Розспіванка до пісні «Засвіт встали козаченьки»

Ходю

D m F C7 F

Ой, зі - бра - лись ко - за - чень - ки у по - хід, у да - ле - кий: -

D m F A7 D m

"По - вер - не - мось, не жу - рить - ся, як вес - но - ю ле - ле - ки."

Ходю

E m G D7 G

Ой, зі - бра - лись ко - за - чень - ки у по - хід, у да - ле - кий:

E m G H7 E m

"По - вер - не - мось, не жу - рить - ся, як вес - но - ю ле - ле - ки."

Розспіванка до пісні «Мама»

Помірно

F m C7 F m

Ма - мо, ма - мо, ти рід - ні - ша за у - сіх.
Ма - ма, ма - ма. Як люб - лю я ма - мин сміх.

Помірно

G m D7 G m

Ма - мо, ма - мо, ти рід - ні - ша за у - сіх.
Ма - ма, ма - ма. Як люб - лю я ма - мин сміх.

Розспіванка до пісні «Пісня на добро»

Спокійно
Hm

Го - ри, рі - ки й мо - ре - то зем - лі про - сто - ри,
зо - рі У - кра - ї - ни - то лю - бов є - ди - на.

Спокійно
Cm G7 Cm

Го - ри, рі - ки й мо - ре - то зем - лі про - сто - ри,
зо - рі У - кра - ї - ни - то лю - бов є - ди - на.

Розспіванка до пісні «Думи мої»

Повільно
Dm A7 Dm A7 Dm

Ду-ми мо - ї, ду-ми мо - ї, всю-ди во - ни зі мно - ю.

Повільно
Em H7 Em H7 Em

Ду-ми мо - ї, ду-ми мо - ї, всю-ди во - ни зі мно - ю.

Розспіванка до пісні «Немає України без калини»

Повільно
Fm C7 Fm C7 Fm

Кра - ї - на - У - кра - ї - на до - ро - га, ве - лич - на У - кра - ї - на, мов рі - ка.

Повільно
Gm D7 Gm D7 Gm

Кра - ї - на - У - кра - ї - на до - ро - га, ве - лич - на У - кра - ї - на, мов рі - ка.

Розспіванка до пісні «Лелека»

Повільно

Em H7 Em

Вже кві - ти схи - ли - лись і ве - чір на - став,
і гіл - ки де - рев ві - те - рець ко - ли - хав.

Повільно

F#m C#7 F#m

Вже кві - ти схи - ли - лись і ве - чір на - став,
і гіл - ки де - рев ві - те - рець ко - ли - хав.

Розспіванка до пісні «Цвіт землі»

Повільно

Hm F#7 Hm

Все роз - кві - та - є на - вкру - ги, цві - те мо - я зем - ля

Повільно

Cm G7 Cm

Все роз - кві - та - є на - вкру - ги, цві - те мо - я зем - ля

Розспіванка до пісні «Шкільний корабель»

У темпі вальсу

F m B m

Всі про - ки - дай - тесь, до шко - ли вже час,

У темпі вальсу

C7 F m

дзво - ник скли - ка - є в до - ро - гу всіх нас.

У темпі вальсу

G m Cm

Всі про - ки - дай - тесь, до шко - ли вже час,

У темпі вальсу

D7 G m

дзво - ник скли - ка - є в до - ро - гу всіх нас.

Розспіванка до пісні «Україна, любов моя»

Співуче

G m C m D7 G m

Ти, У - кра - ї - но, ко - лис - ка мо - я,
рід - ні про - сто - ри, кві - ту - ча зем - ля.

Співуче

A m D m E7 A m

Ти, У - кра - ї - - - но, ко - лис - ка мо - я,
рід - ні про - сто - - - ри, кві - ту - ча зем - ля.

Розспіванка до пісні «На безымянной высоте»

Маршем

A7 D m A7 D m

Про-тру-би-ла вой - на, из до-мов у-ве-ла.

Маршем

H7 E m H7 E m

Про-тру-би-ла вой - на, из до-мов у-ве-ла.

Розспіванка до пісні «Гімн України»

Урочисто

C7 F m C7 F m

На - ша У - кра - ї - на силь - на та є - ди - на,

E^b A^b B m C7 F m

брат - тям у - кра - їн - цям наш Дніп - ро ра - ді - є.

Урочисто

D7 G m D7 G m

На - ша У - кра - ї - на силь - на та є - ди - на,

F B C m D7 G m

брат - тям у - кра - їн - цям наш Дніп - ро ра - ді - є.

Розспіванка до пісні «Степом, степом»

Помірно

A m D m E7 A m

Сте - пом сні - гу на - ме - ло,
а кру - гом в ди - му се - ло.

Помірно

Hm E m F#7 Hm

Сте - пом сні - гу на - ме - ло,
а кру - гом в ди - му се - ло.

Розспіванка до пісні «Чорнобривці»

Наспівно

D m G m A7 D m D m G m A7

Рід - на ма-ту - ся, ми-ла-я мо-я, гар - но-горан - ку зи - чить сім'я.

Наспівно

E m A m H7 E m E m A m H7 E m

Рід - на ма-ту - ся, ми-ла-я мо-я, гар - но-горан - ку зи - чить сім' - я.

Розспіванка до пісні «Пісня про рушник»

Помірно

A m D m E7 A m

Лю - ба ма - тін - ко ти мо-я, - ду - же схо-жа на те - бе я
ма - те - рин-ська тво - я лю-бов зі - грі - ва - є все зно - ву й знов.

Помірно

Hm E m F#7 Hm

Лю - ба ма - тін - ко ти мо-я, - ду - же схо-жа на те - бе я
ма - те - рин-ська тво - я лю-бов зі - грі - ва - є все зно - ву й знов.

Розспіванка до пісні «Червона рута»

Помірно

F m B m C7 F m

У Кар - пат - ських лі - сах ру - та - зіл - ля цві - те,
по за - бу - тих стеж - ках мо - ло - ди - ця і - де.

Помірно

G m C m D7 G m

У Кар - пат - ських лі - сах ру - та - зіл - ля цві - те,
по за - бу - тих стеж - ках мо - ло - ди - ця і - де. -

Розспіванка до пісні «Темная ночь»

Не поспішаючи

Hm F#7 Hm

В тем - ну - ю ночь зна - ю, не спишь,
мир бе - ре - жешь, вер - ность хра - нишь.

Не поспішаючи

C m G7 C m

В тем - ну - ю ночь зна - ю, не спишь,
мир бе - ре - жешь, вер - ность хра - нишь.

Розспіванка до пісні «Києве мій»

Наспівно

D m A7 D m

Доб - рий день, доб - рий день, Ки - їв, міс - то кри - ла - тих на - дій.
Як же те - бе не лю - би - ти, міс - то лю - бо - ві та мрій

Наспівно

E m H7 E m

Доб - рий день, доб - рий день, Ки - їв, міс - то кри - ла - тих на - дій.
Як же те - бе не лю - би - ти, міс - то лю - бо - ві та мрій

Розспіванка до пісні «Моя Україно»

Помірно

Мо - я У - кра - ї - но, ти в ме-не є - ди - на, мо-я У-кра -

ї - но, ти в сер-ці од - на.

The musical score is written in 4/4 time. The vocal line consists of two staves. The first staff contains the lyrics 'Мо - я У - кра - ї - но, ти в ме-не є - ди - на, мо-я У-кра -' with triplets of eighth notes. The second staff contains the lyrics 'ї - но, ти в сер-ці од - на.' with a triplet of eighth notes. The piano accompaniment is shown below the vocal line with chords: F, G, C, Dm, Am, E7, and Am. The piece ends with a double bar line.

Завдання та запитання для самоконтролю:

1. Визначте завдання вчителя музичного мистецтва.
2. Як впливає спів на розвиток творчих здібностей?
3. Поясніть значення вокально-хорових навичок.
4. Чим відрізняється дитячий голосовий апарат від дорослого?
5. Охарактеризуйте фізіологічні особливості дитячого голосового апарату.
6. Чому вчитель музичного мистецтва повинен дбайливо ставитись до голосового апарату дітей шкільного віку?
7. Охарактеризуйте розспівування як підготовчу фазу до співу.
8. Визначте завдання розспіванок.
9. Які види розспіванок ви знаєте?
10. Як розспіванки сприяють розвитку музичних здібностей учнів?

Розділ 2. ОПРАЦЮВАННЯ ПІСЕНЬ ПРОГРАМНОГО МАТЕРІАЛУ ДЛЯ УЧНІВ 1-8 КЛАСІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Дієвим засобом музично-естетичного виховання та художньо-емоційного впливу на учнів є урок музичного мистецтва. Існує декілька типів уроків: введення в тему, поглиблення теми, узагальнення теми, комбінований, інтегрований, урок-концерт, урок-екскурсія, урок-вистава, урок-гра, урок-дискусія, урок-диспут, урок-вікторина. Мета уроків музичного мистецтва – залучати учнів до світу прекрасного, до сприймання й відчуття музики; навчати їх висловлювати свої особисті думки та враження з приводу почутого; розкривати значення музично-пісенної творчості світових митців.

Уроки музичного мистецтва мають формувати:

- образно-асоціативне мислення;
- вокально-хорові навички;
- вдумливе ставлення до різних видів творчості;
- уміння визначати найголовнішу думку мистецького твору.

Розвивати:

- музичні здібності, слухацьку увагу, творчу уяву;
- інтерес до творів світової музичної класики та їх образів;
- уміння логічно мислити;
- уміння інтерпретувати та виразно виконувати пісні.

Виховувати:

- почуття патріотизму;
- естетичний смак;
- любов до навколишнього світу;
- почуття краси, добра, співпереживання;
- переконання у необмежених можливостях мистецтва;
- співацьку культуру;
- інтерес і пошану до кращих надбань світової й української музичної культури.

2.1. Структурні компоненти уроку музичного мистецтва

Урок музичного мистецтва може мати різне художньо-педагогічне втілення. «Цілісність уроку досягається завдяки єдності всіх складових елементів, оскільки в основу його побудови мають бути покладені не різні види діяльності, а різні грані музики як цілісного явища» [1]. Це надасть можливість створювати на уроці творчу атмосферу, підтримувати увагу й зацікавленість учнів до вивчення програмного матеріалу.

Для збереження цілісності уроку музичного мистецтва слід поєднувати різні види музично-освітньої діяльності. У молодших класах ЗЗСО – це виконавська і творча діяльність, яка складається зі співу пісень із пластичним інтонуванням, із ритмічно-танцювальними рухами, музикуванням на дитячих музичних інструментах, а також сприймання музичних творів із визначенням певних музичних інструментів, вокальної й інструментальної музики.

У 5-8 класах передбачено виокремлення двох домінуючих змістовних ліній – «Музичне мистецтво» (1 година) та «Візуальне (образотворче) мистецтво» (1 година), які поєднуються в тематичні цикли. Тому методика викладання інтегрованого курсу «Мистецтво» передбачає пошук різноманітних зв'язків і аналогій між видами мистецтв. Із метою сприяння розвитку творчого потенціалу учнів варто застосовувати вибір різного за складністю репертуару для співу та сприймання музики.

Урок музичного мистецтва має певні структурні компоненти:

- організаційний момент;
- повідомлення теми, мети, завдань;
- перевірка домашнього завдання;
- актуалізація опорних знань (відтворення і корекція вивченого);
- викладання нового матеріалу (сприймання музики, розучування пісень, елементарні відомості з музичної грамоти);
- підсумки.

2.2. Добір пісенного репертуару.

План аналізу пісні, етапи розспівування

Значну частину уроку музичного мистецтва займає розучування та виконання програмного пісенного матеріалу. Учитель-музикант має бути обізнаним і дотримуватись певної методики розучування пісень. Добираючи пісенний репертуар для дітей, слід враховувати його доступність для виконання, а саме:

- вікову характеристику вокальних можливостей;
- діапазон мелодії пісні;
- складність інтонування (мелодичні ходи, стрибки, хроматизми, низхідні й висхідні рухи);
- складність дихання, довжину фраз;
- темп, ритмічний малюнок;
- унісонний або багатоголосий спів;
- фактуру (гармонічну, поліфонічну, мішану);
- твір із супроводом чи *a cappella*.

Урахування цих вимог забезпечить поступовість і цілеспрямованість процесу опрацювання програмного пісенного репертуару.

Перед початком розучування пісні вчитель музичного мистецтва має підготувати бесіду до неї. Ця бесіда складається за наступним орієнтовним планом, який можна варіювати за бажанням учителя.

План аналізу пісні:

1. Для учнів якого класу призначена пісня.
2. Виховна мета.
3. Пізнавальна мета.
4. Музично-теоретичний аналіз.
5. Вокально-хоровий аналіз.
6. Характеристика змісту та музичних образів.
7. Вступне слово вчителя.

8. Відомості про авторів.

9. Питання до учнів про зміст і характер пісні, відчуття й враження після її прослуховування. Пригадування творів схожих за тематикою.

10. Малювання учнями образів пісні під час її повторного виконання вчителем (для молодших учнів).

11. Підготовка до розучування. Розспіванки (докладний опис трьох етапів розспівування дивитись далі).

12. Промовляння літературного тексту пісні з одночасним плесканням її ритмічного малюнку (для молодших учнів).

13. Розучування пісні.

14. Виконання пісні сольо та групами учнів.

Важлива роль у процесі розучування пісень належить розспіванкам (пункт плану 11-й). Вдало підібрані вокально-хорові вправи позитивно впливатимуть не тільки на вдосконалення виразності музичної мови, а й на емоційний стан учнів, розвиток їх психічних процесів, розвиватимуть творчу активність, сприятимуть формуванню естетичного смаку та музичного самовираження у співі. Розпочинати слід зі співу на одній ноті (дивитись нотний матеріал розспіванок – 11 с.).

Друга вокальна вправа має допомогти учням зрозуміти зміст, характер, настрої пісні; відчуті її темп, ритм, тональність, теситуру. Обидві розспіванки краще виконувати у висхідному русі по півтонах або тонах (дивитись нотний матеріал розспіванок – 11 с.).

Опрацюванню складних епізодів пісні допоможе третя вокальна вправа, яку слід повторювати декілька разів, плескаючи ритм, застосовуючи дрібну моторику пальців рук (на ударні долі по черзі з'єднувати 1-й і 2-й, 1-й і 3-й, 1-й і 4-й пальці рук), промовляючи або проспівуючи текст.

Позитивний результат можна очікувати тільки тоді, коли учні будуть зацікавлені освітнім процесом і виконуватимуть завдання емоційно.

2.3. Методичні рекомендації щодо опрацювання та розучування пісенних творів

«МИ ЛЮБИМО ВЕСНУ»

Інформація для вчителя

Пісня призначена для вивчення з учнями 1 класу ЗЗСО.

Виховна мета – виховувати у дітей почуття любові до рідного краю та його природи.

Пізнавальна мета – розширити знання дітей про природні явища такої пори року як весна.

Тональність *B dur* (*Сі ь мажор*), темп не дуже швидкий, музичний розмір 3/8.

Труднощі розучування та виконання: початок фрази із затакту; наявність у ритмічному малюнку нот різної тривалості (восьмих, четвертих із крапкою, шістнадцятих); інтонаційні стрибки на *ч4*, *вб*, *ч5*; розспів одного слова на шістнадцятих нотах.

Методичні рекомендації до розучування пісні

Ліричний характер пісні потребує співучого, світлого, ніжного звучання. Звернути увагу на те, що ненаголошені закінчення слів («весну», «чудесну», «співучий», «широкі», «глибокі», «оселі», «землю»), що припадають на сильну долю, слід виконувати набагато тихіше, ніж попередні наголошені склади. Затактовий початок кожної фрази треба співати легко.

Розучування пісні

1. Відомості про автора пісні: Марія Завалішина (1903-1991) – український композитор, диригент, педагог. Для її творів характерне ліричне спрямування, образність, щирість і чіткість висловлювання музичних думок, емоційність. Авторка збірок пісень для дітей («На старт», «Соняшник»), дитячих хорів («Липка», «Кульбабка»), дитячих сюїт для симфонічного оркестру («Іграшки», «Зимові картинки»), кантати «Місяць за місяцем» для

дитячого хору й симфонічного оркестру, опери «Коли друзі є», обробок народних пісень, музики до театральних вистав і мультфільмів.

2. Ілюстрація пісні вчителем.

3. Питання до учнів про зміст, характер, музичні образи твору, про відчуття й враження після прослуховування пісні. Запропонувати учням пригадати пісні схожі за тематикою.

4. Малювання учнями музичних образів твору під час повторного виконання пісні вчителем.

5. Підготовка до розучування. Розспіванка «Дзвоник» (12 с.) на одному звуці по півтонах у висхідному русі.

6. Розспіванка до пісні «Ми любимо весну» (12 с.). Підготовка до художнього сприйняття музичних образів пісні та її вокального виконання. Звернути увагу учнів на схожість засобів музичної виразності розспіванки та розучуваної пісні. Наприклад, низхідний рух восьмими від тоніки до V ступеню.

7. Промовляння літературного тексту пісні з одночасним плесканням її ритмічного малюнку.

8. Розучування мелодії пісні.

9. Опрацювання складних фрагментів мелодії (на словах «гримницю у тучі, і дощик співучий»).

10. Виконання пісні учнями сольо та невеликими групами.

«УЗЯЛА ЛИСИЧКА СКРИПКУ»

Інформація для вчителя

Пісня призначена для вивчення з учнями 1 класу ЗЗСО.

Виховна мета – виховувати у дітей почуття любові до тварин та різних видів мистецтва.

Пізнавальна мета – повідомити дітей про різновиди музичних інструментів та українських народних танців.

Тональність *D dur* (*Ре мажор*), темп рухливий, музичний розмір 2/4.

Труднощі розучування та виконання: наявність пунктирного ритму (восьма з крапкою, шістнадцята); інтонаційні стрибки на *ч4*, *ч5*; дикційні труднощі вимовляння першої фрази другого куплету («поспішають з лісу»).

Методичні рекомендації до розучування пісні

Пісня танцювального веселого характеру. Виконується радісно, бадьоро, рухливо. Дикція має бути чіткою. Закінчення слів «смичок», «гопачок», «біжать», «танцювать» виконувати, не скорочуючи тривалості звучання. Звернути увагу на правильне виконання пунктирного ритму.

Розучування пісні

1. Відомості про автора пісні: Аркадій Філіпенко (1911-1983) – український композитор, Народний артист України. Його музика мелодійна, витримана в українському національному стилі. Автор творів для бандури, фортепіано, струнних квартетів, симфонічного оркестру, оперет («Зоряний час»), музики до вистав і кінофільмів («Вечори на хуторі поблизу Диканьки», «Варвара краса – довга коса», «Королівство кривих дзеркал»). Найбільше проявив себе в жанрах сольної й хорової пісні, піснях для дітей (понад 400).

2. Ілюстрація пісні вчителем.

3. Питання до учнів про зміст, характер, музичні образи твору, про відчуття й враження після прослуховування пісні. Запропонувати учням пригадати пісні схожі за тематикою.

4. Малювання учнями музичних образів твору під час повторного виконання пісні вчителем.

5. Підготовка до розучування. Розспіванка «Раз-два» (11 с.) на одному звуці по півтонах у висхідному русі.

6. Розспіванка до пісні «Узяла лисичка скрипку» (12 с.). Підготовка до художнього сприйняття музичних образів пісні та її вокального виконання. Звернути увагу учнів на схожість засобів музичної виразності розспіванки та розучуваної пісні. Наприклад, інтонаційний рух терціями.

7. Промовляння літературного тексту пісні з одночасним плесканням її ритмічного малюнку.

8. Розучування мелодії пісні.

9. Опрацювання складних фрагментів мелодії (фрази з пунктирним ритмом).

10. Спів пісні з одночасним застосуванням вправ для розвитку дрібної моторики пальців рук.

11. Виконання пісні учнями сольо та невеликими групами.

«ДО ПОБАЧЕННЯ, ЛІТО»

Інформація для вчителя

Пісня призначена для вивчення з учнями 2 класу ЗЗСО.

Виховна мета – виховувати у дітей почуття любові до природи.

Тональність *F dur* (*Фа мажор*), темп рухливий, музичний розмір \mathbb{C} .

Труднощі розучування та виконання: наявність у ритмічному малюнку нот різної тривалості (восьмих, четвертих, половинних, шістнадцятих); інтонаційні стрибки на *ч4*, *ч5*; розспів одного складу на шістнадцятих нотах.

Методичні рекомендації до розучування пісні

Пісня виконується легким, світлим звуком, в рухливому темпі. Особливої уваги потребують розспіви складів на шістнадцятих нотах (у словах «кудись», «лісовий», «лузі», «поле»). Слідкувати за швидкою й одночасною вимовою приголосного закінчення у словах «час», «раз». Рекомендуємо брати дихання через кожні два такти.

Розучування пісні

1. Відомості про автора пісні: Микола Чемберджи (1903-1948) – башкирський композитор. Автор першої башкирської опери «Карлугас» («Ластівка»), дитячого балету «Сон Дрьомова», творів для симфонічного та духового оркестрів, хорів, романсів.

2. Ілюстрація пісні вчителем.

3. Питання до учнів про зміст, характер, музичні образи твору, про відчуття й враження після прослуховування пісні. Запропонувати учням пригадати пісні схожі за тематикою.

4. Малювання учнями музичних образів твору під час повторного виконання пісні вчителем.

5. Підготовка до розучування. Розспіванка «Раз-два» (11 с.) на одному звуці по півтонах у висхідному русі.

6. Розспіванка до пісні «До побачення, літо» (13 с.). Підготовка до художнього сприйняття музичних образів пісні та її вокального виконання. Звернути увагу учнів на схожість засобів музичної виразності розспіванки та розучуваної пісні. Наприклад, інтонаційний рух секундами та терціями.

7. Промовляння літературного тексту пісні з одночасним плесканням її ритмічного малюнку.

8. Розучування мелодії пісні.

9. Опрацювання складних фрагментів мелодії (фрази з розспівом складів).

10. Спів пісні з одночасним застосуванням вправ для розвитку дрібної моторики пальців рук.

11. Виконання пісні учнями сольо та невеликими групами.

«СНІЖИНКИ»

Інформація для вчителя

Пісня призначена для вивчення з учнями 2 класу ЗЗСО.

Виховна мета – виховувати у дітей почуття любові до природи та святкових традицій.

Тональність *A moll* (*Ля мінор*), темп вальсу, музичний розмір 3/4.

Труднощі розучування та виконання: гармонічний і мелодичний вид мінору; наявність у ритмічному малюнку мелодії чвертних пауз, затактовий початок музичних фраз; інтонаційні стрибки на *ч4*, *ч5*, *мб*.

Методичні рекомендації до розучування пісні

Мелодія пісні створена в ритмі й темпі вальсу. Її слід співати ніжно, ласкаво. Приспів виконувати тихіше. Важливо точно витримувати паузи між короткими музичними фразами, що починаються з затакту. Динамічні відтінки

куплетів можна змінювати відповідно до їхнього змісту. Звернути увагу на розспіви складів та одночасне закінчення фраз на приголосний звук.

Розучування пісні

1. Відомості про автора пісні: Володимир Шаїнський (1925-2017) – композитор єврейського походження, Народний артист Росії. Автор популярних пісень для дорослих («Дрозди», «Трави, трави») та дітей («Посмішка», «Блакитний вагон», «Антошка», «Чунга-чанга»).

2. Ілюстрація пісні вчителем.

3. Питання до учнів про зміст, характер, музичні образи твору, про відчуття й враження після прослуховування пісні. Запропонувати учням пригадати пісні схожі за тематикою.

4. Малювання учнями музичних образів твору під час повторного виконання пісні вчителем.

5. Підготовка до розучування. Розспіванка «Мі-фа-фа#» (11 с.) на одному протяжному звуці по півтонах у висхідному русі.

6. Розспіванка до пісні «Сніжинки» (13 с.). Підготовка до художнього сприйняття музичних образів пісні та її вокального виконання. Звернути увагу учнів на схожість засобів музичної виразності розспіванки та розучуваної пісні. Наприклад, ідентичність ритмічного малюнку приспіву й розспіванки, інтонаційна схожість коротких музичних фраз.

7. Промовляння літературного тексту пісні з одночасним плесканням її ритмічного малюнку.

8. Розучування мелодії пісні.

9. Опрацювання складних фрагментів мелодії (фрази з підвищеними VI, VII ступенями; тональні відхилення в заспіві).

10. Виконання пісні учнями сольо та невеликими групами.

«ДОЩИК»

Інформація для вчителя

Пісня призначена для вивчення з учнями 2 класу ЗЗСО.

Виховна мета – виховувати у дітей почуття любові до тварин і природи.

Тональності *C moll* (До мінор) та *C dur* (До мажор), темп помірний, музичний розмір 4/4.

Труднощі розучування та виконання: наявність у ритмічному малюнку нот різної тривалості (восьмих, четвертих, четвертих із крапкою, половинних, шістнадцятих); інтонаційні стрибки на *ч4*, *ч8*, *в6*, *ч5*; спів різними штрихами (*legato*, *staccato*); розспіви складів.

Методичні рекомендації до розучування пісні

Пісня складається з двох частин. Першу мінорну частину (куплет) слід виконувати сумно, співуче (окрім слів «крап-крап», що мають звучати відривчасто й коротко). Друга мажорна частина потребує світлого звучання. Слідкувати за правильним розспівом складів на двох звуках та швидкою й одночасною вимовою слів на шістнадцятих нотах.

Розучування пісні

1. Відомості про автора пісні: Алла Мігай (1955) – українська телеведуча, тележурналістка, казкарка, композиторка. Автор понад 400 дитячих музичних казок та близько 800 пісень для дітей і дорослих («Сім нот», «Облітав журавель», «Сім шляхів», «Сонько-Дрімко»).

2. Ілюстрація пісні вчителем.

3. Питання до учнів про зміст, характер, музичні образи твору, про відчуття й враження після прослуховування пісні. Запропонувати учням пригадати пісні схожі за тематикою.

4. Малювання учнями музичних образів твору під час повторного виконання пісні вчителем.

5. Підготовка до розучування. Розспіванка «Раз-два» (11 с.) на одному звуці по півтонах у висхідному русі.

6. Розспіванка до пісні «Дощик» (14 с.). Підготовка до художнього сприймання музичних образів пісні та її вокального виконання. Звернути увагу учнів на схожість засобів музичної виразності розспіванки та розучуваної пісні.

Наприклад, мінорна тональність розспіванки й заспіву, спів різними штрихами (*legato, staccato*), схожість ритму.

7. Промовляння літературного тексту пісні з одночасним плесканням її ритмічного малюнку.

8. Розучування мелодії пісні.

9. Опрацювання складних фрагментів мелодії (зміна тональності й ритмічного малюнку мелодії в приспіві, фрази з розспівом складів).

10. Спів пісні з одночасним застосуванням вправ для розвитку дрібної моторики пальців рук.

11. Виконання пісні учнями сольо та невеликими групами.

«ПІСНЯ ПРО МАТУСЮ»

Інформація для вчителя

Пісня призначена для вивчення з учнями 2 класу ЗЗСО.

Виховна мета – виховувати у дітей почуття любові й поваги до матері.

Тональність *D moll (Re мінор)*, темп помірний, музичний розмір 2/4.

Труднощі розучування та виконання: неодноразове повторення звуку однієї висоти; інтонаційний стрибок на ч5.

Методичні рекомендації до розучування пісні

Пісню слід виконувати співуче, ніжно, ласкаво. Дихання брати через кожні два такти. Слідкувати за правильними логічними наголосами в музичних фразах, не акцентуючи їх закінчення.

Розучування пісні

1. Відомості про автора пісні: Юрій Михайленко (1945-2009) – український композитор. Автор багатьох дитячих пісень («Святкова ялинка», «Осінь», «Грає веснонька», «Кульки пустуни»).

2. Ілюстрація пісні вчителем.

3. Питання до учнів про зміст, характер, музичні образи твору, про відчуття й враження після прослуховування пісні. Запропонувати учням пригадати пісні схожі за тематикою.

4. Малювання учнями музичних образів твору під час повторного виконання пісні вчителем.

5. Підготовка до розучування. Розспіванка «Мі-Фа-Фа#» (11 с.) на одному звуці по півтонах у висхідному русі.

6. Розспіванка до пісні «Пісня про матусю» (14 с.). Підготовка до художнього сприймання музичних образів пісні та її вокального виконання. Звернути увагу учнів на схожість засобів музичної виразності розспіванки та розучуваної пісні. Наприклад, мінорна тональність, інтонаційна схожість.

7. Промовляння літературного тексту пісні з одночасним плесканням її ритмічного малюнку.

8. Розучування мелодії пісні.

9. Опрацювання складних фрагментів мелодії (інтонаційний стрибок на ч5; правильні логічні наголоси).

10. Спів пісні з одночасним застосуванням вправ для розвитку дрібної моторики пальців рук.

11. Виконання пісні учнями сольо та невеликими групами.

«МАМА РЯДОМ»

Інформація для вчителя

Пісня призначена для вивчення з учнями 2 класу ЗЗСО.

Виховна мета – виховувати у дітей почуття любові й поваги до матері.

Тональність *D moll (Ре мінор)*, темп вальсу, музичний розмір 3/4.

Труднощі розучування та виконання: інтонаційний стрибки на ч 4, зм 5; гармонічний вид мінору.

Методичні рекомендації до розучування пісні

Пісня в жанрі вальсу виконується спокійно, лагідно, з любов'ю. Звернути увагу на своєчасне звучання вокальних фраз, що чергуються з інструментальними.

Розучування пісні

1. Відомості про автора пісні: Геннадій Левкодимов – сучасний композитор, укладач збірок популярних пісень «Від мелодії до мелодії», «За квітами до зимового лісу». Автор обробок популярних пісень ХХ століття («Портрет», «Зіркова ніч», «Дощ іде»), інструментальних творів («Тиха і гучна музика»), пісень для дітей («Хто як іде», «Веселі дудочки», «Впізнай свій інструмент», «Веселі інструменти»).

2. Ілюстрація пісні вчителем.

3. Питання до учнів про зміст, характер, музичні образи твору, про відчуття й враження після прослуховування пісні. Запропонувати учням пригадати пісні схожі за тематикою.

4. Малювання учнями музичних образів твору під час повторного виконання пісні вчителем.

5. Підготовка до розучування. Розспіванка «Мі-фа-фа#» (11 с.) на одному протяжному звуці по півтонах у висхідному русі.

6. Розспіванка до пісні «Мама рядом» (14 с.). Підготовка до художнього сприйняття музичних образів пісні та її вокального виконання. Звернути увагу учнів на схожість засобів музичної виразності розспіванки та розучуваної пісні. Наприклад, ідентичність ритмічного малюнку пісні й розспіванки, інтонаційна схожість музичних фраз.

7. Промовляння літературного тексту пісні з одночасним плесканням її ритмічного малюнку.

8. Розучування мелодії пісні.

9. Опрацювання складних фрагментів мелодії (фрази з підвищеним VII ступенем і тональними відхиленнями).

10. Виконання пісні учнями сольо та невеликими групами.

«РОЗГНІВИЛАСЬ НА ЛІТО ЗИМА»

Інформація для вчителя

Пісня призначена для вивчення з учнями 2 класу ЗЗСО.

Виховна мета – виховувати у дітей почуття доброти й доброзичливості.

Тональність *D dur (Re мажор)*, темп помірний, музичний розмір 4/4.

Труднощі розучування та виконання: інтонаційні стрибки на *ч4, ч5*; хроматичний звук у другій фразі; тональні відхилення; внутрішньотактові й міжтактові синкопи; затактовий початок музичних фраз.

Методичні рекомендації до розучування пісні

Кожний куплет пісні складається з двох частин. Перша – танцювального характеру, потребує вправної дикції для швидкої вимови тексту дрібними тривалостями. Другу частину слід виконувати співучим, плавним звуком. Особливу увагу приділити виконанню синкопованого ритму пісні.

Розучування пісні

1. Відомості про автора пісні: Ірина Кириліна (1953) – українська композиторка, музикознавиця, аранжувальниця, авторка текстів, продюсерка. Заслужена діячка мистецтв України. Творчості притаманний ліризм. Здобула популярність як авторка поп-музики. Серед її творів: дитяча опера «Вовк чарівник», пісні, хори, романси, обробки народних пісень, музика до вистав.

2. Ілюстрація пісні вчителем.

3. Питання до учнів про зміст, характер, музичні образи твору, про відчуття й враження після прослуховування пісні. Запропонувати учням пригадати пісні схожі за тематикою.

4. Малювання учнями музичних образів твору під час повторного виконання пісні вчителем.

5. Підготовка до розучування. Розспіванка «Ля-ля, гарна пісенька моя» (11 с.) на одному звуці по півтонах у висхідному русі.

6. Розспіванка до пісні «Розгнівилась на літо зима» (15 с.). Підготовка до художнього сприйняття музичних образів пісні та її вокального виконання. Звернути увагу учнів на схожість засобів музичної виразності розспіванки та розучуваної пісні. Наприклад, інтонаційна та ритмічна схожість розспіванки з другою частиною куплету.

7. Промовляння літературного тексту пісні з одночасним плесканням її ритмічного малюнку.

8. Розучування мелодії пісні.

9. Опрацювання складних фрагментів мелодії (хроматичний звук у другій фразі; синкопований ритм на словах «і чого б то гнівितись»).

10. Спів пісні з одночасним застосуванням вправ для розвитку дрібної моторики пальців рук.

11. Виконання пісні учнями сольо та невеликими групами.

«БАТЬКІВЩИНА-СОНЕЧКО»

Інформація для вчителя

Пісня призначена для вивчення з учнями 2 класу ЗЗСО.

Виховна мета – виховувати у дітей почуття любові до рідного краю та його природи.

Тональність *G dur* (*Соль мажор*), темп помірний, музичний розмір 2/4.

Труднощі розучування та виконання: інтонаційні стрибки на *ч 4*, *ч 5*, *м 6*; тональне відхилення в *A moll* (*ЛЯ мінор* гармонічний).

Методичні рекомендації до розучування пісні

Пісня ліричного характеру. Виконується помірно, співуче, світлим лагідним звуком.

Розучування пісні

1. Відомості про автора пісні: Аркадій Філіпенко (1911-1983) – український композитор, Народний артист України. Його музика мелодійна, витримана в українському національному стилі. Автор творів для бандури, фортепіано, струнних квартетів, симфонічного оркестру, оперет («Зоряний час»), музики до вистав і кінофільмів («Вечори на хуторі поблизу Диканьки», «Варвара краса – довга коса», «Королівство кривих дзеркал»). Найбільше проявив себе в жанрах сольної й хорової пісні, піснях для дітей (понад 400).

2. Ілюстрація пісні вчителем.

3. Питання до учнів про зміст, характер, музичні образи твору, про відчуття й враження після прослуховування пісні. Запропонувати учням пригадати пісні схожі за тематикою.

4. Малювання учнями музичних образів твору під час повторного виконання пісні вчителем.

5. Підготовка до розучування. Розспіванка «Мі-фа-фа#» (11 с.) на одному протяжному звуці по півтонах у висхідному русі.

6. Розспіванка до пісні «Батьківщина-сонечко» (15 с.). Підготовка до художнього сприйняття музичних образів пісні та її вокального виконання. Звернути увагу учнів на схожість засобів музичної виразності розспіванки та розучуваної пісні. Наприклад, інтонаційна та ритмічна схожість розспіванки з першою й останньою музичними фразами пісні.

7. Промовляння літературного тексту пісні з одночасним плесканням її ритмічного малюнку.

8. Розучування мелодії пісні.

9. Опрацювання складних фрагментів мелодії (тональне відхилення в третій музичній фразі).

10. Спів пісні з одночасним застосуванням вправ для розвитку дрібної моторики пальців рук.

11. Виконання пісні учнями сольо та невеликими групами.

«ГЕЙ, ВИ, КОЗАЧЕНЬКИ»

Інформація для вчителя

Пісня призначена для вивчення з учнями 3 класу ЗЗСО.

Виховна мета – виховувати у дітей патріотичні почуття.

Пізнавальна мета – надати інформацію про жанр козацьких пісень.

Тональність *D moll (Re мінор)*, темп маршу, музичний розмір 4/4.

Труднощі розучування та виконання: інтонаційні стрибки на *ч 4*, *ч 5*, *ч 8*, *м 6*; синкопи, наявність у ритмічному малюнку нот різної тривалості (восьмих,

четвертних, четвертних із крапкою, половинних, половинних із крапкою, цілих).

Методичні рекомендації до розучування пісні

Козацька пісня в темпі маршу потребує енергійного, бадьорого звучання та чіткої дикції. Важливо одночасно завершувати виконання фраз, що закінчуються приголосним («возвелич», «Січ»), точно витримувати паузи між фразами та ритмічний малюнок мелодії.

Розучування пісні

1. Відомості про автора пісні: Геннадій Татарченко (1951) – український композитор, аранжувальник, гітарист. Автор першої української рок-опери «Біла ворона», популярних естрадних пісень («Україночка», «Юний орел», «Полісяночка», «Білі нарциси», «Міраж», «Арена»).

2. Ілюстрація пісні вчителем.

3. Питання до учнів про зміст, характер, музичні образи твору, про відчуття й враження після прослуховування пісні. Запропонувати учням пригадати пісні схожі за тематикою.

4. Малювання учнями музичних образів твору під час повторного виконання пісні вчителем.

5. Підготовка до розучування. Розспіванка «Раз, два» (11 с.) на одному звуці по півтонах у висхідному русі.

6. Розспіванка до пісні «Гей, ви, козаченьки» (15 с.). Підготовка до художнього сприйняття музичних образів пісні та її вокального виконання. Звернути увагу учнів на схожість засобів музичної виразності розспіванки та розучуваної пісні. Наприклад, маршовий характер розспіванки та пісні.

7. Промовляння літературного тексту пісні з одночасним плесканням її ритмічного малюнку.

8. Розучування мелодії пісні.

9. Опрацювання складних фрагментів мелодії (музичні фрази приспіву, що мають синкопований ритм).

10. Спів пісні з одночасним застосуванням вправ для розвитку дрібної моторики пальців рук.

11. Виконання пісні учнями сольо та невеликими групами.

«ПІСНЯ ПРО ХАРКІВ»

Інформація для вчителя

Пісня призначена для вивчення з учнями 3 класу ЗЗСО.

Виховна мета – виховувати у дітей патріотичні почуття до свого рідного міста.

Тональність *F dur* (*Фа мажор*), темп маршу, музичний розмір 6/8.

Труднощі розучування та виконання: інтонаційні стрибки на *ч 4*, *ч 5*, *ч 8*; початок музичних фраз із подрібненої долі.

Методичні рекомендації до розучування пісні

Радісна пісня в ритмі вальсу потребує світлого, співучого звучання. Особливу увагу слід приділити правильному виконанню ритмічного малюнку кожної музичної фрази, що починається з подрібненої долі такту.

Розучування пісні

1. Відомості про автора пісні: Григорій Фінаровський (1906-1979) – український композитор. Автор «Варіацій для фортепіано та оркестру на тему українських народних пісень», музичних комедій («Пальмовий острів», «Весна іде по місту»), хорових творів, солоспівів, дитячих пісень.

2. Ілюстрація пісні вчителем.

3. Питання до учнів про зміст, характер, музичні образи твору, про відчуття й враження після прослуховування пісні. Запропонувати учням пригадати пісні схожі за тематикою.

4. Малювання учнями музичних образів твору під час повторного виконання пісні вчителем.

5. Підготовка до розучування. Розспіванка «Мі-фа-фа#» (11 с.) на одному протяжному звуці по півтонах у висхідному русі.

6. Розспіванка до пісні «Пісня про Харків» (15 с.). Підготовка до художнього сприйняття музичних образів пісні та її вокального виконання. Звернути увагу учнів на схожість засобів музичної виразності розспіванки та розучуваної пісні. Наприклад, однаковий музичний розмір пісні й розспіванки, інтонаційна схожість музичних фраз.

7. Промовляння літературного тексту пісні з одночасним плесканням її ритмічного малюнку.

8. Розучування мелодії пісні.

9. Опрацювання складних фрагментів мелодії (початок музичних фраз із подрібненої долі).

10. Виконання пісні учнями сольо та невеликими групами.

«ЖУРАВЛИК»

Інформація для вчителя

Пісня призначена для вивчення з учнями 3 класу ЗЗСО.

Виховна мета – виховувати у дітей почуття любові до тварин і природи.

Тональність *E moll (Mi minor)*, темп помірний, музичний розмір 6/8.

Труднощі розучування та виконання: інтонаційні стрибки на *ч 8, в 6, м 6, ч 4, ч 5*; початок деяких музичних фраз із подрібненої долі.

Методичні рекомендації до розучування пісні

Характер пісні сумний. Співати її треба плавно й протяжно. Особливу увагу звернути на виконання музичних фраз, що починаються з подрібненої долі такту. Дихання по фразах.

Розучування пісні

1. Відомості про автора пісні: Микола Шуть (1960) – хормейстер, Харківський композитор, лауреат Всеукраїнських конкурсів дитячих композиторів. Автор дитячих пісень (більше 600), пише вірші (більше 800), створює ігрові програми мистецької освіти (більше 300).

2. Ілюстрація пісні вчителем.

3. Питання до учнів про зміст, характер, музичні образи твору, про відчуття й враження після прослуховування пісні. Запропонувати учням пригадати пісні схожі за тематикою.

4. Малювання учнями музичних образів твору під час повторного виконання пісні вчителем.

5. Підготовка до розучування. Розспіванка «Мі-фа-фа#» (11 с.) на одному протяжному звуці по півтонах у висхідному русі.

6. Розспіванка до пісні «Журавлик» (16 с.). Підготовка до художнього сприйняття музичних образів пісні та її вокального виконання. Звернути увагу учнів на схожість засобів музичної виразності розспіванки та розучуваної пісні. Наприклад, мінорна тональність та однаковий музичний розмір пісні й розспіванки, інтонаційна схожість музичних фраз.

7. Промовляння літературного тексту пісні з одночасним плесканням її ритмічного малюнку.

8. Розучування мелодії пісні.

9. Опрацювання складних фрагментів мелодії (фрази, що починаються з інтонаційного стрибка на *ч8*; початок музичних фраз із подрібненої долі).

10. Виконання пісні учнями сольо та невеликими групами.

«МОЛИТВА»

Інформація для вчителя

Пісня призначена для вивчення з учнями 3 класу ЗЗСО.

Виховна мета – виховувати у дітей релігійні почуття.

Тональність *G dur* (*Соль мажор*), темп помірний, музичний розмір 4/4.

Труднощі розучування та виконання: інтонаційні стрибки на *м 7*; початок музичних фраз із подрібненої долі.

Методичні рекомендації до розучування пісні

Молитовний зміст пісні вимагає проникливого, зворушливого, світлого звучання. Затактовий початок кожної музичної фрази виконувати легко, слідкуючи за правильними логічними наголосами.

Розучування пісні

1. Відомості про автора пісні: Микола Ведмедеря (1952) – український композитор, педагог. Автор біля 200 дитячих пісень («Берег дитинства», «Вербові котики», «Вишиває осінь», «Диво-книга», «Гордість України», «Квітуча Україна», «Рідна хата», «Вихвалялася зима»).

2. Ілюстрація пісні вчителем.

3. Питання до учнів про зміст, характер, музичні образи твору, про відчуття й враження після прослуховування пісні. Запропонувати учням пригадати пісні схожі за тематикою.

4. Малювання учнями музичних образів твору під час повторного виконання пісні вчителем.

5. Підготовка до розучування. Розспіванка «Мі-фа-фа#» (11 с.) на одному протяжному звуці по півтонах у висхідному русі.

6. Розспіванка до пісні «Молитва» (16 с.). Підготовка до художнього сприйняття музичних образів пісні та її вокального виконання. Звернути увагу учнів на схожість засобів музичної виразності розспіванки та розучуваної пісні. Наприклад, проникливий характер розспіванки та пісні, однаковий музичний розмір.

7. Промовляння літературного тексту пісні з одночасним плесканням її ритмічного малюнку.

8. Розучування мелодії пісні.

9. Опрацювання складних фрагментів мелодії (інтонаційний стрибок після паузи на m^7 в останній музичній фразі).

10. Спів пісні з одночасним застосуванням вправ для розвитку дрібної моторики пальців рук.

11. Виконання пісні учнями сольо та невеликими групами.

«ДОБРИЙ ДЕНЬ, МАТУСЕ-УКРАЇНО!»

Інформація для вчителя

Пісня призначена для вивчення з учнями 4 класу ЗЗСО.

Виховна мета – виховувати у дітей патріотичні почуття.

Тональність *D moll (Re мінор)*, темп маршу, музичний розмір 4/4.

Труднощі розучування та виконання: інтонаційні стрибки на ч 4; багаторазове повторення однакових за висотою звуків; гармонічний вид мінору (підвищений VII ступінь); наявність у ритмічному малюнку пунктирного ритму (восьма з крапкою й шістнадцята).

Методичні рекомендації до розучування пісні

Лірична за характером пісня складається з двох частин. Першу (заспів) слід виконувати співуче, задушевно, негучно, не виділяючи закінчення фраз на слабку долю такту. Другу частину (приспів) треба співати голосніше, насичено й піднесено.

Розучування пісні

1. Відомості про автора пісні: Наталія Рубальська – сучасна українська композиторка. Авторка популярних дитячих пісень («На мамине свято», «У перші дні весни», «Прощання з іграшками», «Лісові грибочки», «Дзвоники музичні», «Свято починається», «Різні барви у природи», «Присяга рідній мові»).

2. Ілюстрація пісні вчителем.

3. Питання до учнів про зміст, характер, музичні образи твору, про відчуття й враження після прослуховування пісні. Запропонувати учням пригадати пісні схожі за тематикою.

4. Малювання учнями музичних образів твору під час повторного виконання пісні вчителем.

5. Підготовка до розучування. Розспіванка «Мі-фа-фа#» (11 с.) на одному протяжному звуці по півтонах у висхідному русі.

6. Розспіванка до пісні «Добрий день, матусе-Україно!» (16 с.). Підготовка до художнього сприйняття музичних образів пісні та її вокального виконання. Звернути увагу учнів на схожість засобів музичної виразності розспіванки та розучуваної пісні. Наприклад, співучий характер розспіванки й пісні, однаковий музичний розмір та мінорна тональність.

7. Промовляння літературного тексту пісні з одночасним плесканням її ритмічного малюнку.

8. Розучування мелодії пісні.

9. Опрацювання складних фрагментів мелодії (музичні фрази, що мають підвищений VII ступінь і пунктирний ритм: наприклад, «небо ніжно голубе», «золоті шумлять поля»).

10. Спів пісні з одночасним застосуванням вправ для розвитку дрібної моторики пальців рук.

11. Виконання пісні учнями сольо та невеликими групами.

«В ЗЕМЛЯНКЕ»

Інформація для вчителя

Пісня призначена для вивчення з учнями 4 класу ЗЗСО.

Виховна мета – виховувати у дітей почуття любові до близьких людей та зберігати пам'ять про наслідки війни.

Пізнавальна мета – надати стисло інформацію про Другу світову війну.

Тональність *E moll (Mi minor)*, темп не дуже швидкий, музичний розмір 3/8.

Труднощі розучування та виконання: інтонаційні стрибки на *ч 4, ч 5, м 6, м 7*; багаторазове повторення однакових за висотою звуків; гармонічний вид мінору (підвищений VII ступінь); висока теситура; початок музичних фраз із затакту.

Методичні рекомендації до розучування пісні

Лірична пісня часів Другої світової війни. Виконується спокійно, співуче, проникливо. Рекомендуємо кожну музичну фразу співати на новому диханні та не скорочувати тривалості звучання останнього звуку фраз.

Розучування пісні

1. Відомості про автора пісні: Костянтин Листов (1900-1983) – російський композитор, Народний артист Росії. Автор 2 опер, 10 оперет («Севастопольський вальс»), творів для оркестру. Основну частину творчості

складають біля 800 пісень («Ходили ми походами», «Махорочка», «Пісня про тачанку»).

2. Ілюстрація пісні вчителем.

3. Питання до учнів про зміст, характер, музичні образи твору, про відчуття й враження після прослуховування пісні. Запропонувати учням пригадати пісні схожі за тематикою.

4. Малювання учнями музичних образів твору під час повторного виконання пісні вчителем.

5. Підготовка до розучування. Розспіванка «Мі-фа-фа#» (11 с.) на одному протяжному звуці по півтонах у висхідному русі.

6. Розспіванка до пісні «В землянке» (17 с.). Підготовка до художнього сприйняття музичних образів пісні та її вокального виконання. Звернути увагу учнів на схожість засобів музичної виразності розспіванки та розучуваної пісні. Наприклад, мінорна тональність та однаковий музичний розмір пісні й розспіванки, інтонаційна схожість музичних фраз.

7. Промовляння літературного тексту пісні з одночасним плесканням її ритмічного малюнку.

8. Розучування мелодії пісні.

9. Опрацювання складних фрагментів мелодії (фрази, що починаються з інтонаційного стрибка на м 7: наприклад, «про улыбку твою»; висока теситура фраз «белоснежных полях» та «запутавшее счастье»).

10. Виконання пісні учнями сольо та невеликими групами.

«ЗАСВІТ ВСТАЛИ КОЗАЧЕНЬКИ»

Інформація для вчителя

Пісня призначена для вивчення з учнями 5 класу ЗЗСО.

Виховна мета – виховувати у дітей патріотичні почуття.

Пізнавальна мета – надати інформацію про жанр українських козацьких пісень.

Тональність *E moll* (Мі мінор), темп ходою, музичний розмір 4/4.

Труднощі розучування та виконання: інтонаційні стрибки на *ч8, ч4, ч5*; гармонічний вид мінору (підвищений VII ступінь); висока теситура; чисельні розспіви складів.

Методичні рекомендації до розучування пісні

Козацька пісня енергійного, бадьорого характеру. Динамічні відтінки застосовувати відповідно до змісту кожного куплету, не акцентуючи звучання останнього складу слова. Дикція має бути дуже чіткою. Особливу увагу звернути на правильні розспіви слів.

Розучування пісні

1. Відомості про автора пісні: Маруся Чурай (приблизно 1620-1650) – українська піснярка. Авторка популярних пісень «Ой, не ходи, Грицю», «Грицю, Грицю, до роботи», «Віють вітри», «В кінці греблі шумлять верби», «Зелененький барвіночку».

2. Ілюстрація пісні вчителем.

3. Питання до учнів про зміст, характер, музичні образи твору, про відчуття й враження після прослуховування пісні. Запропонувати учням пригадати пісні схожі за тематикою.

4. Малювання учнями музичних образів твору під час повторного виконання пісні вчителем.

5. Підготовка до розучування. Розспіванка «Дзвоник» (12 с.) на одному звуці по півтонах у висхідному русі.

6. Розспіванка до пісні «Засвіт встали козаченьки» (17 с.). Підготовка до художнього сприйняття музичних образів пісні та її вокального виконання. Звернути увагу учнів на схожість засобів музичної виразності розспіванки та розучуваної пісні. Наприклад, маршовий характер, мінорна тональність та однаковий музичний розмір розспіванки та пісні.

7. Промовляння літературного тексту пісні з одночасним плесканням її ритмічного малюнку.

8. Розучування мелодії пісні.

9. Опрацювання складних фрагментів мелодії (музичні фрази, що мають стрибки на *ч8* та розспіви складів на 3-4 звуки: наприклад, «Марусенька свої ясні очі»).

10. Виконання пісні учнями сольо та невеликими групами.

«МАМА»

Інформація для вчителя

Пісня призначена для вивчення з учнями 5 класу ЗЗСО.

Виховна мета – виховувати у дітей почуття любові й поваги до матері.

Тональність *G moll* (*Соль мінор*), темп помірний, музичний розмір 4/4.

Труднощі розучування та виконання: інтонаційний стрибки на *м б, ч 4, ч 5, в 7*; гармонічний вид мінору; висока теситура; синкопа та пунктирний ритм.

Методичні рекомендації до розучування пісні

Пісня виконується ніжно, лагідно, співуче. Слід робити правильні логічні наголоси у словах «мама, мама», не виділяючи їх закінчення та дотримуючись пауз між ними.

Розучування пісні

1. Відомості про автора пісні: Юрій Чичков (1929-1990) – російський композитор, Народний артист Росії. Автор опери «Земля чудес», кантати «Дружать діти на планеті», сюїти для хору й оркестру «Все, що серцю дорого»; пісень для дітей і юнацтва («Наша шкільна країна», «Дитинство – це я і ти», «Наташка-першоклашка», «Пісенька про чарівну квітку»).

2. Ілюстрація пісні вчителем.

3. Питання до учнів про зміст, характер, музичні образи твору, про відчуття й враження після прослуховування пісні. Запропонувати учням пригадати пісні схожі за тематикою.

4. Малювання учнями музичних образів твору під час повторного виконання пісні вчителем.

5. Підготовка до розучування. Розспіванка «Дзвоник» (12 с.) на одному звуці по півтонах у висхідному русі.

6. Розспіванка до пісні «Мама» (17 с.). Підготовка до художнього сприйняття музичних образів пісні та її вокального виконання. Звернути увагу учнів на схожість засобів музичної виразності розспіванки та розучуваної пісні. Наприклад, схожий ритмічний малюнок, мінорна тональність та однаковий музичний розмір розспіванки та пісні.

7. Промовляння літературного тексту пісні з одночасним плесканням її ритмічного малюнку.

8. Розучування мелодії пісні.

9. Опрацювання складних фрагментів мелодії (музичні фрази, що мають стрибки на *м 7* та ритмічний малюнок із синкопою й пунктирним ритмом: наприклад, «Мама, мама! У очах її весна»).

10. Виконання пісні учнями сольо та невеликими групами.

«ПІСНЯ НА ДОБРО»

Інформація для вчителя

Пісня призначена для вивчення з учнями 5 класу ЗЗСО.

Виховна мета – виховувати у дітей патріотичні почуття.

Тональність *C moll* (До мінор), темп спокійний, музичний розмір 4/4.

Труднощі розучування та виконання: інтонаційні стрибки на *зм 5*, *ч 5*, *м 7*, *в 7*, *ч 4*; три види мінору (гармонічний, мелодичний, натуральний); висока теситура; складний ритмічний малюнок (синкопи, пунктирний ритм).

Методичні рекомендації до розучування пісні

Заспів ліричного характеру слід виконувати спокійно, співуче, а приспів танцювального характеру – енергійно й бадьоро. Особливу увагу приділити правильному виконанню складного ритмічного малюнку пісні. Рекомендуємо поновлювати дихання через кожні два такти.

Розучування пісні

1. Відомості про автора пісні: Іван Карабиць (1945-2002) – український композитор, Заслужений діяч мистецтв України, педагог. Автор опери-ораторії «Київські фрески», ораторії «Заклинання вогню», балету «Богатирська

симфонія», мюзиклу «Ніч чудес», інструментальних і хорових творів, романсів, обробок народних пісень, музики до вистав і кінофільмів.

2. Ілюстрація пісні вчителем.

3. Питання до учнів про зміст, характер, музичні образи твору, про відчуття й враження після прослуховування пісні. Запропонувати учням пригадати пісні схожі за тематикою.

4. Малювання учнями музичних образів твору під час повторного виконання пісні вчителем.

5. Підготовка до розучування. Розспіванка «Ля-ля, гарна пісенька моя» (11 с.) на одному звуці по півтонах у висхідному русі.

6. Розспіванка до пісні «Пісня на добро» (18 с.). Підготовка до художнього сприйняття музичних образів пісні та її вокального виконання. Звернути увагу учнів на схожість засобів музичної виразності розспіванки та розучуваної пісні. Наприклад, мінорна тональність, однаковий музичний розмір та схожі інтонації розспіванки та заспіву пісні.

7. Промовляння літературного тексту пісні з одночасним плесканням її ритмічного малюнку.

8. Розучування мелодії пісні.

9. Опрацювання складних фрагментів мелодії (музичні фрази, що мають стрибки на $m7$ та ритмічний малюнок із синкопою й пунктирним ритмом: наприклад, «там мене співати вчила рідна мати»).

10. Виконання пісні учнями сольо та невеликими групами.

«ДУМИ МОЇ»

Інформація для вчителя

Пісня призначена для вивчення з учнями 5 класу ЗЗСО.

Виховна мета – виховувати у дітей патріотичні почуття.

Пізнавальна мета – надати інформацію дітям про те, в який період свого життя Тарас Шевченко написав вірш «Думи мої».

Тональність *E moll* (*Mi мінор*), темп повільний, музичний розмір 6/8.

Труднощі розучування та виконання: інтонаційні стрибки на *ч 4, ч 8*; два види мінору (гармонічний, натуральний); висока теситура; розспіви складів на шістнадцятих нотах.

Методичні рекомендації до розучування пісні

Сумний, задумливий, зосереджений характер пісні вимагає протяжного насиченого звучання. Важливо робити правильні логічні наголоси, не акцентуючи закінчення слів на четвертних тривалостях нот. Намагатися досягнути гнучкого фразування, поступово збільшуючи гучність звуку до кульмінації куплету та зменшуючи її в кінці музичних речень.

Розучування пісні

1. Відомості про автора тексту пісні: Тарас Шевченко (1814-1861) – видатний український письменник (поет, прозаїк, драматург), класик української літератури, мислитель, художник. Національний герой і символ України. Академік імператорської академії мистецтв. Автор всесвітньо відомого «Кобзаря».

2. Ілюстрація пісні вчителем.

3. Питання до учнів про зміст, характер, музичні образи твору, про відчуття й враження після прослуховування пісні. Запропонувати учням пригадати пісні схожі за тематикою.

4. Малювання учнями музичних образів твору під час повторного виконання пісні вчителем.

5. Підготовка до розучування. Розспіванка «Мі-фа-фа#» (11 с.) на одному протяжному звуці по півтонах у висхідному русі.

6. Розспіванка до пісні «Думи мої» (18 с.). Підготовка до художнього сприйняття музичних образів пісні та її вокального виконання. Звернути увагу учнів на схожість засобів музичної виразності розспіванки та розучуваної пісні. Наприклад, мінорна тональність, однаковий музичний розмір, схожість ритмічного малюнку розспіванки та пісні.

7. Промовляння літературного тексту пісні з одночасним плесканням її ритмічного малюнку.

8. Розучування мелодії пісні.

9. Опрацювання складних фрагментів мелодії (музичні фрази, що мають стрибки на $ч8$ та розспіви складів: наприклад, «Нащо стали на папері сумними рядами?.. Чом вас вітер»).

10. Виконання пісні учнями сольо та невеликими групами.

«НЕМАЄ УКРАЇНИ БЕЗ КАЛИНИ»

Інформація для вчителя

Пісня призначена для вивчення з учнями 6 класу ЗЗСО.

Виховна мета – виховувати у дітей патріотичні почуття.

Пізнавальна мета – надати інформацію дітям про символи України.

Тональність *G moll* (*Соль мінор*), темп помірний, музичний розмір 4/4.

Труднощі розучування та виконання: інтонаційні стрибки на $ч 4$, $зм 4$; три види мінору (гармонічний, натуральний, мелодичний); наявність у ритмічному малюнку мелодії затактів і четвертних із крапкою.

Методичні рекомендації до розучування пісні

Патріотичний зміст пісні розкривається у співучий, плавній мелодії, де поєднуються ліричний і піднесений характери. Дихання по фразове (через кожні два такти). Під час виконання важливо досягнути гнучкого фразування.

Розучування пісні

1. Відомості про автора пісні: Микола Ведмедеря (1952) – український композитор, педагог. Автор біля 200 дитячих пісень («Берег дитинства», «Вербові котики», «Вишиває осінь», «Диво-книга», «Гордість України», «Квітуха Україна», «Рідна хата», «Вихвалялася зима»).

2. Ілюстрація пісні вчителем.

3. Питання до учнів про зміст, характер, музичні образи твору, про відчуття й враження після прослуховування пісні. Запропонувати учням пригадати пісні схожі за тематикою.

4. Малювання учнями музичних образів твору під час повторного виконання пісні вчителем.

5. Підготовка до розучування. Розспіванка «Мі-фа-фа#» (11 с.) на одному протяжному звуці по півтонах у висхідному русі.

6. Розспіванка до пісні «Немає України без калини» (18 с.). Підготовка до художнього сприйняття музичних образів пісні та її вокального виконання. Звернути увагу учнів на схожість засобів музичної виразності розспіванки та розучуваної пісні. Наприклад, мінорна тональність, однаковий музичний розмір, ідентичність ритмічного малюнку розспіванки та пісні.

7. Промовляння літературного тексту пісні з одночасним плесканням її ритмічного малюнку.

8. Розучування мелодії пісні.

9. Опрацювання складних фрагментів мелодії (музичні фрази в гармонічному та мелодичному видах мінору: наприклад, «немає України без калини», «ми одна сім'я»).

10. Виконання пісні учнями сольо та невеликими групами.

«ЛЕЛЕКА»

Інформація для вчителя

Пісня призначена для вивчення з учнями 6 класу ЗЗСО.

Виховна мета – виховувати у дітей почуття любові до природи та поваги до сімейних цінностей.

Тональність *Fis moll* (Фа# мінор), темп повільний, музичні розміри 6/8 і 9/8.

Труднощі розучування та виконання: інтонаційні стрибки на ч 4, ч 5; перемінний музичний розмір; наявність у ритмічному малюнку мелодії затактів і синкоп.

Методичні рекомендації до розучування пісні

Ліричну мелодію пісні слід виконувати співуче, протяжно, ніжно. Затактовий початок кожної музичної фрази має бути легким, а фразування гнучким із правильним відчуттям сильної долі у перемінних музичних розмірах.

Розучування пісні

1. Відомості про автора пісні: Юдіф Рожавська (1923-1982) – українська композиторка. Авторка опери «Казка про загублений час», балету «Королівство кривих дзеркал», сьюїти «Снігуронька», творів для фортепіано, романсів, музики до драматичних спектаклів, кінофільмів, мультфільмів («Веснянка», «Пушок і Дружок», «Веселий художник»), циклів пісень для дітей («Пісні-картинки», «Пісні-прислів'я», «Пісні-загадки», «Пісні-лічилки», «Мій квітник»).

2. Ілюстрація пісні вчителем.

3. Питання до учнів про зміст, характер, музичні образи твору, про відчуття й враження після прослуховування пісні. Запропонувати учням пригадати пісні схожі за тематикою.

4. Малювання учнями музичних образів твору під час повторного виконання пісні вчителем.

5. Підготовка до розучування. Розспіванка «Мі-фа-фа#» (11 с.) на одному протяжному звуці по півтонах у висхідному русі.

6. Розспіванка до пісні «Лелека» (19 с.). Підготовка до художнього сприйняття музичних образів пісні та її вокального виконання. Звернути увагу учнів на схожість засобів музичної виразності розспіванки та розучуваної пісні. Наприклад, мінорна тональність, однаковий музичний розмір, ліричний характер розспіванки та пісні.

7. Промовляння літературного тексту пісні з одночасним плесканням її ритмічного малюнку.

8. Розучування мелодії пісні.

9. Опрацювання складних фрагментів мелодії (музичні фрази з інтонаційними стрибками й синкопами: наприклад, «Лелеко, лелеко», «Сидиш самотній»).

10. Виконання пісні учнями сольо та невеликими групами.

«ЦВІТ ЗЕМЛІ»

Інформація для вчителя

Пісня призначена для вивчення з учнями 6 класу ЗЗСО.

Виховна мета – виховувати у дітей почуття любові до рідного краю та його природи.

Тональність *C moll* (До мінор), темп повільний, музичний розмір 6/8.

Труднощі розучування та виконання: інтонаційні стрибки на ч 4, ч 5; два види мінору (натуральний, гармонічний); початок фрази із затакту, наявність у ритмічному малюнку шістнадцятих нот і пунктирного ритму.

Методичні рекомендації до розучування пісні

Пісня в жанрі повільного вальсу виконується плавно, ніжно, співуче. Звучання музичних фраз шістнадцятими нотами має бути легким і з чіткою вправною дикцією.

Розучування пісні

1. Відомості про автора пісні: Олександр Злотник (1948) – український композитор, Народний артист України, педагог. Автор симфонічних творів, музики до кінофільмів, камерної та інструментальної музики, мюзиклів і популярних пісень («Вишиванка», «Музика рідного дому», «Батько і мати», «Маки червоні», «Горобина»).

2. Ілюстрація пісні вчителем.

3. Питання до учнів про зміст, характер, музичні образи твору, про відчуття й враження після прослуховування пісні. Запропонувати учням пригадати пісні схожі за тематикою.

4. Малювання учнями музичних образів твору під час повторного виконання пісні вчителем.

5. Підготовка до розучування. Розспіванка «Мі-фа-фа#» (11 с.) на одному протяжному звуці по півтонах у висхідному русі.

6. Розспіванка до пісні «Цвіт землі» (19 с.). Підготовка до художнього сприйняття музичних образів пісні та її вокального виконання. Звернути увагу учнів на схожість засобів музичної виразності розспіванки та розучуваної пісні.

Наприклад, мінорна тональність, однаковий музичний розмір, інтонаційна і ритмічна схожість розспіванки та пісні.

7. Промовляння літературного тексту пісні з одночасним плесканням її ритмічного малюнку.

8. Розучування мелодії пісні.

9. Опрацювання складних фрагментів мелодії (музичні фрази з інтонаційними стрибками, шістнадцятими нотами і пунктирним ритмом: наприклад, «і затопили береги, і цвіт пливе в небесну вись»).

10. Виконання пісні учнями сольо та невеликими групами.

«ШКІЛЬНИЙ КОРАБЕЛЬ»

Інформація для вчителя

Пісня призначена для вивчення з учнями 6 класу ЗЗСО.

Виховна мета – виховувати у дітей жагу до знань і навчання.

Тональність *G moll* (*Соль мінор*), темп неспішний, музичний розмір 3/4.

Труднощі розучування та виконання: інтонаційні стрибки на *м 6, ч 4, ч 5, м 7, зм 5, зм 4*; три види мінору (натуральний, гармонічний, мелодичний); початок музичних фраз із затакту.

Методичні рекомендації до розучування пісні

Пісня створена в ритмі й темпі вальсу. Виконується співуче, плавно, легко, світлим звуком. Звернути увагу на своєчасний початок музичних фраз із слабкої долі та одночасне завершення речень приголосним звуком. Намагатися досягнути гнучкого фразування й робити правильні логічні наголоси.

Розучування пісні

1. Відомості про автора пісні: Георгій Струве (1932-2004) – російський композитор, хормейстер, диригент, педагог, засновник системи масової музичної й хорової освіти. Автор книжок із питань музичного виховання дітей і молоді; більш 200 творів переважно для дітей і юнацтва («Музика», «Янтарний вальс», «Матерям загиблих героїв»).

2. Ілюстрація пісні вчителем.

3. Питання до учнів про зміст, характер, музичні образи твору, про відчуття й враження після прослуховування пісні. Запропонувати учням пригадати пісні схожі за тематикою.

4. Малювання учнями музичних образів твору під час повторного виконання пісні вчителем.

5. Підготовка до розучування. Розспіванка «Дзвоник» (12 с.) на одному звуці по півтонах у висхідному русі.

6. Розспіванка до пісні «Шкільний корабель» (19 с.). Підготовка до художнього сприйняття музичних образів пісні та її вокального виконання. Звернути увагу учнів на схожість засобів музичної виразності розспіванки та розучуваної пісні. Наприклад, мінорна тональність, однаковий музичний розмір, інтонаційна і ритмічна схожість розспіванки та пісні.

7. Промовляння літературного тексту пісні з одночасним плесканням її ритмічного малюнку.

8. Розучування мелодії пісні.

9. Опрацювання складних фрагментів мелодії (музичні фрази з інтонаційними стрибками на широкі та зменшені інтервали: наприклад, «Ми вахту несемо», «хоч трошки ми всі моряки»).

10. Виконання пісні учнями сольо та невеликими групами.

«УКРАЇНА, ЛЮБОВ МОЯ»

Інформація для вчителя

Пісня призначена для вивчення з учнями 6 класу ЗЗСО.

Виховна мета – виховувати у дітей патріотичні почуття.

Пізнавальна мета – нагадати дітям інформацію про найкращі місця України.

Тональність *A moll* (*Ля мінор*), темп неспішний, музичний розмір 3/4.

Труднощі розучування та виконання: інтонаційні стрибки на м 6, ч 4, ч 5; два види мінору (натуральний, гармонічний); висока теситура; розспіви складів; наявність у ритмічному малюнку мелодії затактів і четвертних із крапкою.

Методичні рекомендації до розучування пісні

Патріотичний зміст пісні розкривається у співучий, плавній мелодії, де поєднуються ліричний і піднесений характери. Під час виконання важливо досягнути гнучкого фразування та ланцюгового дихання у довгих музичних фразах.

Розучування пісні

1. Відомості про автора пісні: Ігор Шамо (1925-1982) – український композитор, Народний артист України. Автор 3 симфоній, кuartетів, фортепіанних творів («Тарасові думи», «Картини російських живописців»), музики до кінофільмів і театральних вистав, понад 300 пісень («Києве мій», «Три поради», «Пісня про щастя», «Осіннє золото», «Дніпровський вальс»).

2. Ілюстрація пісні вчителем.

3. Питання до учнів про зміст, характер, музичні образи твору, про відчуття й враження після прослуховування пісні. Запропонувати учням пригадати пісні схожі за тематикою.

4. Малювання учнями музичних образів твору під час повторного виконання пісні вчителем.

5. Підготовка до розучування. Розспіванка «Мі-фа-фа#» (11 с.) на одному протяжному звуці по півтонах у висхідному русі.

6. Розспіванка до пісні «Україна, любов моя» (20 с.). Підготовка до художнього сприйняття музичних образів пісні та її вокального виконання. Звернути увагу учнів на схожість засобів музичної виразності розспіванки та розучуваної пісні. Наприклад, мінорна тональність, однаковий музичний розмір, інтонаційна й ритмічна схожість розспіванки та приспіву пісні.

7. Промовляння літературного тексту пісні з одночасним плесканням її ритмічного малюнку.

8. Розучування мелодії пісні.

9. Опрацювання складних фрагментів мелодії (музичні фрази у високій теситурі, що мають у ритмічному малюнку четвертну з крапкою: наприклад, «Моя Батьківщино, моя Україно»).

10. Виконання пісні учнями сольо та невеликими групами.

«НА БЕЗЫМЯННОЙ ВЫСОТЕ»

Інформація для вчителя

Пісня призначена для вивчення з учнями 6 класу ЗЗСО.

Виховна мета – виховувати у дітей почуття пошани до ветеранів Другої світової війни та зберігати пам'ять про її наслідки.

Пізнавальна мета – надати стисло інформацію про Другу світову війну.

Тональність *E moll (Mi minor)*, темп стриманий, музичний розмір 4/4.

Труднощі розучування та виконання: інтонаційні стрибки на *м 6, ч 4, м 7, ч 5, ч 8*; два види мінору (натуральний, мелодичний); наявність у ритмічному малюнку мелодії затактів, синкоп, четвертних із крапкою, пауз.

Методичні рекомендації до розучування пісні

Пісню слід виконувати стримано, зосереджено, негучно. Особливу увагу приділити правильному виконанню складного ритмічного малюнку (початок музичних фраз із подрібненої долі такту). Дикція має бути дуже чіткою.

Розучування пісні

1. Відомості про автора пісні: Веніамін Баснер (1925-1996) – єврейський композитор, Народний артист Росії. Автор двох симфоній, балету «Три мушкетери», оперет («Полярна зірка», «Справжні чоловіки»), ораторії «Земля», вокально-симфонічного циклу «Вічний вогонь», музики до 40 кінофільмів («Тиша», «Щит і меч», «Безсмертний гарнізон», «Блокада»).

2. Ілюстрація пісні вчителем.

3. Питання до учнів про зміст, характер, музичні образи твору, про відчуття й враження після прослуховування пісні. Запропонувати учням пригадати пісні схожі за тематикою.

4. Малювання учнями музичних образів твору під час повторного виконання пісні вчителем.

5. Підготовка до розучування. Розспіванка «Дзвоник» (12 с.) на одному звуці по півтонах у висхідному русі.

6. Розспіванка до пісні «На безымянной высоте» (20 с.). Підготовка до художнього сприйняття музичних образів пісні та її вокального виконання. Звернути увагу учнів на схожість засобів музичної виразності розспіванки та розучуваної пісні. Наприклад, мінорна тональність, однаковий музичний розмір, інтонаційна й ритмічна схожість розспіванки та пісні.

7. Промовляння літературного тексту пісні з одночасним плесканням її ритмічного малюнку.

8. Розучування мелодії пісні.

9. Опрацювання складних фрагментів мелодії (музичні фрази, що мають стрибки на широкі інтервали, інтонаційний хід мелодичного мінору, синкопи: наприклад, «на безымянной высоте»).

10. Виконання пісні учнями сольо та невеликими групами.

«ГІМН УКРАЇНИ»

Інформація для вчителя

Пісня призначена для вивчення з учнями 7 класу ЗЗСО.

Виховна мета – виховувати у дітей патріотичні почуття.

Пізнавальна мета – нагадати дітям інформацію про символи України.

Тональності *B dur* (*Сіль мажор*) і *G moll* (*Соль мінор*), темп помірний, музичний розмір 4/4.

Труднощі розучування та виконання: інтонаційні стрибки на *ч 4*, *ч 5*; два види мінору (натуральний, гармонічний); висока теситура; розспіви складів; наявність у ритмічному малюнку мелодії четвертних із крапкою.

Методичні рекомендації до розучування пісні

Урочистий і піднесений характер твору вимагає відповідного звучання. Звернути увагу на правильне виконання чисельних складних і різноманітних розспівів. Дихання по фразах. Динаміка голосна.

Розучування пісні

1. Відомості про автора пісні: Михайло Вербицький (1815-1870) – український композитор, хоровий диригент, музичний діяч. Один із перших професійних композиторів Західної України. У своїй творчості спирався на західно-український музичний фольклор. Автор перших українських увертюр для симфонічного оркестру, оперет («Підгоряни»), хорів, пісень. Написав низку статей про музичне мистецтво.

2. Ілюстрація пісні вчителем.

3. Питання до учнів про зміст, характер, музичні образи твору, про відчуття й враження після прослуховування пісні. Запропонувати учням пригадати пісні схожі за тематикою.

4. Малювання учнями музичних образів твору під час повторного виконання пісні вчителем.

5. Підготовка до розучування. Розспіванка «Дзвоник» (12 с.) на одному звуці по півтонах у висхідному русі.

6. Розспіванка до пісні «Гімн України» (20 с.). Підготовка до художнього сприйняття музичних образів пісні та її вокального виконання. Звернути увагу учнів на схожість засобів музичної виразності розспіванки та розучуваної пісні. Наприклад, мінорна тональність, однаковий музичний розмір, урочистий характер розспіванки та пісні.

7. Промовляння літературного тексту пісні з одночасним плесканням її ритмічного малюнку.

8. Розучування мелодії пісні.

9. Опрацювання складних фрагментів мелодії (музичні фрази у високій теситурі, що мають розспіви складів та у ритмічному малюнку четвертну

з крапкою: наприклад, «Ще не вмерли України ні слава, ні воля», «Душу й тіло ми положим»).

10. Виконання пісні учнями сольо та невеликими групами.

«СТЕПОМ, СТЕПОМ»

Інформація для вчителя

Пісня призначена для вивчення з учнями 7 класу ЗЗСО.

Виховна мета – виховувати у дітей почуття пошани до ветеранів Другої світової війни та зберігати пам'ять про її наслідки.

Пізнавальна мета – нагадати стислу інформацію про Другу світову війну.

Тональність *H moll (Cі minor)*, темп стриманий, музичний розмір 4/4.

Труднощі розучування та виконання: інтонаційні стрибки на *ч 5, ч 4, зм 4*; два види мінору (натуральний, гармонічний); висока теситура, широкий діапазон; розспіви складів на шістнадцятих і восьмих нотах.

Методичні рекомендації до розучування пісні

Сумна пісня-спогад про часи Другої світової війни виконується протяжно, зосереджено, стримано. Важливо робити правильні логічні наголоси, не виділяючи закінчення слів на слабких долях такту. Намагатися досягнути гнучкого фразування та поновлювати дихання кожні чотири такти. Динамічні відтинки застосовувати відповідно до змісту куплетів.

Розучування пісні

1. Відомості про автора пісні: Анатолій Пашкевич (1938-2005) – український композитор, хоровий диригент, Народний артист України. Автор ораторії «Крик попелу», кантати «Чернігівські дзвони», обробок українських народних пісень, популярних пісень («А у нас на Україні», «Мамина вишня», «Батькове серце», «Синові», «Біла хата», «Ой, ти, ніченько», «Материнська пісня»).

2. Ілюстрація пісні вчителем.

3. Питання до учнів про зміст, характер, музичні образи твору, про відчуття й враження після прослуховування пісні. Запропонувати учням пригадати пісні схожі за тематикою.

4. Малювання учнями музичних образів твору під час повторного виконання пісні вчителем.

5. Підготовка до розучування. Розспіванка «Мі-фа-фа#» (11 с.) на одному протяжному звуці по півтонах у висхідному русі.

6. Розспіванка до пісні «Степом, степом» (21 с.). Підготовка до художнього сприйняття музичних образів пісні та її вокального виконання. Звернути увагу учнів на схожість засобів музичної виразності розспіванки та розучуваної пісні. Наприклад, мінорна тональність, однаковий музичний розмір, інтонаційна й ритмічна схожість розспіванки та пісні.

7. Промовляння літературного тексту пісні з одночасним плесканням її ритмічного малюнку.

8. Розучування мелодії пісні.

9. Опрацювання складних фрагментів мелодії (музичні фрази у високій теситурі та ті, що мають розспіви складів: наприклад, «Даль заволокло», «Мати, мати стала коло хати»).

10. Виконання пісні учнями сольо та невеликими групами.

«ЧОРНОБРИВЦІ»

Інформація для вчителя

Пісня призначена для вивчення з учнями 7 класу ЗЗСО.

Виховна мета – виховувати у дітей почуття любові й поваги до матері.

Тональність *E moll* (*Mi мінор*), темп неспішний, музичний розмір 4/4.

Труднощі розучування та виконання: інтонаційний стрибки на *ч 4*, *ч 8*, *ч 5*, *м 7*; три види мінору (натуральний, мелодичний, гармонічний); висока теситура; синкопа, тріолі, четвертна з крапкою.

Методичні рекомендації до розучування пісні

Ліричний характер пісні потребує співучого, ніжного, світлого звучання. Особливу увагу звернути на тріольний ритмічний малюнок мелодії в приспіві, (де кожна музична фраза починається з затакту) та його правильне виконання. Важливо досягнути гнучкого фразування.

Розучування пісні

1. Відомості про автора пісні: Володимир Верменич (1925-1986) – український композитор, хоровий диригент, педагог, Заслужений діяч мистецтв України. Автор кантати «Пісня про Буревісника», хорів, популярних пісень («На калині мене мати колихала», «Польова царівна», «Іду я росами»).

2. Ілюстрація пісні вчителем.

3. Питання до учнів про зміст, характер, музичні образи твору, про відчуття й враження після прослуховування пісні. Запропонувати учням пригадати пісні схожі за тематикою.

4. Малювання учнями музичних образів твору під час повторного виконання пісні вчителем.

5. Підготовка до розучування. Розспіванка «Мі-фа-фа#» (11 с) на одному протяжному звуці по півтонах у висхідному русі.

6. Розспіванка до пісні «Чорнобривці» (21 с.). Підготовка до художнього сприйняття музичних образів пісні та її вокального виконання. Звернути увагу учнів на схожість засобів музичної виразності розспіванки та розучуваної пісні. Наприклад, мінорна тональність, однаковий музичний розмір, інтонаційна й ритмічна схожість розспіванки та заспіву пісні.

7. Промовляння літературного тексту пісні з одночасним плесканням її ритмічного малюнку.

8. Розучування мелодії пісні.

9. Опрацювання складних фрагментів мелодії (музичні фрази у високій теситурі з тріольним ритмічним малюнком і синкопою: наприклад, приспів і кода пісні).

10. Виконання пісні учнями сольо та невеликими групами.

«ПІСНЯ ПРО РУШНИК»

Інформація для вчителя

Пісня призначена для вивчення з учнями 7 класу ЗЗСО.

Виховна мета – виховувати у дітей почуття любові й поваги до матері та Батьківщини.

Пізнавальна мета – нагадати інформацію про символи України.

Тональність *H moll (Cі мінор)*, темп помірний, музичні розміри 6/8 і 9/8.

Труднощі розучування та виконання: інтонаційний стрибки на *ч 4, ч 5, м б*; хроматичний звук, два види мінору (натуральний, гармонічний); висока теситура; зміна музичних розмірів, пунктирний ритм, початок фраз із подрібнених долей такту, заліговані ноти.

Методичні рекомендації до розучування пісні

Красиву мелодію пісні слід виконувати співуче, ласкаво, з любов'ю. Початок кожної музичної фрази з подрібненої долі має бути легким і своєчасним, фразування гнучким із правильним відчуттям сильної долі у змінних музичних розмірах. Намагатися довгі музичні фрази співати на одному диханні.

Розучування пісні

1. Відомості про автора пісні: Платон Майборода (1918-1989) – український композитор-пісняр. Автор понад 100 популярних хорів і пісень («Пісня про Україну», «Пісня про рідну землю», «Пісня про вчительку», «Київський вальс», «Білі каштани», «Моя стежина»), обробок народних пісень, музики до театральних вистав і кінофільмів («Кров людська – не водиця»).

2. Ілюстрація пісні вчителем.

3. Питання до учнів про зміст, характер, музичні образи твору, про відчуття й враження після прослуховування пісні. Запропонувати учням пригадати пісні схожі за тематикою.

4. Малювання учнями музичних образів твору під час повторного виконання пісні вчителем.

5. Підготовка до розучування. Розспіванка «Мі-фа-фа#» (11 с.) на одному протяжному звуці по півтонах у висхідному русі.

6. Розспіванка до пісні «Пісня про рушник» (21 с.). Підготовка до художнього сприйняття музичних образів пісні та її вокального виконання. Звернути увагу учнів на схожість засобів музичної виразності розспіванки та розучуваної пісні. Наприклад, мінорна тональність, однаковий музичний розмір, ритмічна схожість розспіванки та пісні.

7. Промовляння літературного тексту пісні з одночасним плесканням її ритмічного малюнку.

8. Розучування мелодії пісні.

9. Опрацювання складних фрагментів мелодії (музичні фрази у високій теситурі з хроматичним звуком або пунктирним ритмом, залігованими нотами та зміною музичного розміру: наприклад, «і водила мене», «і в дорогу далеку»).

10. Виконання пісні учнями сольо та невеликими групами.

«ЧЕРВОНА РУТА»

Інформація для вчителя

Пісня призначена для вивчення з учнями 7 класу ЗЗСО.

Виховна мета – виховувати у дітей щирі почуття любові й вірності.

Пізнавальна мета – надати інформацію про легенду, що розповідає про чарівні властивості рути-зілля.

Тональність *G moll* (*Соль мінор*), темп помірний, музичний розмір 4/4.

Труднощі розучування та виконання: інтонаційний стрибки на *м 6*, *ч 4*, *м 7*, *ч 5*; два види мінору (натуральний, гармонічний); висока теситура; синкопи, заліговані ноти.

Методичні рекомендації до розучування пісні

Мелодію цієї популярної пісні слід співати легко, не акцентуючи закінчення слів у кінці музичних фраз, точно дотримуючись складного ритмічного малюнку.

Розучування пісні

1. Відомості про автора пісні: Володимир Івасюк (1949-1979) – український композитор, поет, виконавець, Герой України, один із засновників української естрадної музики. Автор 107 популярних пісень («Водограй», «Я піду в далекі гори», «Пісня буде поміж нас», «Відлітали журавлі», «Балада про мальви», «Два перстені», «Ласкаво просимо»), 53 інструментальних творів, музики до кількох спектаклів.

2. Ілюстрація пісні вчителем.

3. Питання до учнів про зміст, характер, музичні образи твору, про відчуття й враження після прослуховування пісні. Запропонувати учням пригадати пісні схожі за тематикою.

4. Малювання учнями музичних образів твору під час повторного виконання пісні вчителем.

5. Підготовка до розучування. Розспіванка «Дзвоник» (12 с.) на одному звуці по півтонах у висхідному русі.

6. Розспіванка до пісні «Червона рута» (22 с.). Підготовка до художнього сприйняття музичних образів пісні та її вокального виконання. Звернути увагу учнів на схожість засобів музичної виразності розспіванки та розучуваної пісні. Наприклад, мінорна тональність, однаковий музичний розмір, інтонаційні й ритмічна схожість розспіванки та заспіву пісні.

7. Промовляння літературного тексту пісні з одночасним плесканням її ритмічного малюнку.

8. Розучування мелодії пісні.

9. Опрацювання складних фрагментів мелодії (музичні фрази у високій теситурі з широкими інтонаційними стрибками, синкопами, залігованими нотами: наприклад, «я без тебе всі дні», «може десь у лісах», «ти у мене єдина»).

10. Виконання пісні учнями сольо та невеликими групами.

«ТЕМНАЯ НОЧЬ»

Інформація для вчителя

Пісня призначена для вивчення з учнями 8 класу ЗЗСО.

Виховна мета – виховувати у дітей почуття любові до близьких людей та зберігати пам'ять про наслідки Другої світової війни.

Пізнавальна мета – нагадати стисло інформацію про Другу світову війну.

Тональність *C moll* (До мінор), темп неспішний, музичний розмір 4/4.

Труднощі розучування та виконання: інтонаційні стрибки на ч 4, ч 5, м 7, м 6; три види мінору (натуральний, гармонічний, мелодичний); тональні відхилення; висока теситура; наявність у ритмічному малюнку мелодії синкоп і пауз.

Методичні рекомендації до розучування пісні

Ця лірична пісня виконується спокійно, співуче, проникливо. Кульмінаційний епізод, що припадає на початок другої частини куплетів, слід співати голосніше. Звернути увагу на точне виконання синкоп і пауз між вокальними фразами.

Розучування пісні

1. Відомості про автора пісні: Микита Богословський (1913-2004) – російський композитор, Народний артист Росії. Автор 8 симфоній, опери «Сіль», музично-ліричних драм («Балаганчик», «Незнайомка»), музичних комедій («Одинадцять невідомих», «Розкинулося море широкє»), музики до 80 спектаклів і 120 кінофільмів («Велике життя», «Винищувачі», «Два бійці»). Найбільшу частину творчості складають понад 300 пісень, яким властива задушевність і доступність мелодики («Сплять кургани», «Улюблене місто», «Три роки ти мені снилася», «Пісня випускників», «Морська пісенька»).

2. Ілюстрація пісні вчителем.

3. Питання до учнів про зміст, характер, музичні образи твору, про відчуття й враження після прослуховування пісні. Запропонувати учням пригадати пісні схожі за тематикою.

4. Малювання учнями музичних образів твору під час повторного виконання пісні вчителем.

5. Підготовка до розучування. Розспіванка «Мі-фа-фа#» (11 с.) на одному протяжному звуці по півтонах у висхідному русі.

6. Розспіванка до пісні «Темная ночь» (22 с.). Підготовка до художнього сприйняття музичних образів пісні та її вокального виконання. Звернути увагу учнів на схожість засобів музичної виразності розспіванки та розучуваної пісні. Наприклад, мінорна тональність, однаковий музичний розмір, інтонаційні й ритмічна схожість розспіванки та пісні.

7. Промовляння літературного тексту пісні з одночасним плесканням її ритмічного малюнку.

8. Розучування мелодії пісні.

9. Опрацювання складних фрагментів мелодії (музичні фрази у високій теситурі з синкопами, тональним відхиленням, хроматизмами: наприклад, «Как я люблю глубину твоих ласковых глаз», «к ним прижались сейчас губами»).

10. Виконання пісні учнями сольо та невеликими групами.

«КИЄВЕ МІЙ»

Інформація для вчителя

Пісня призначена для вивчення з учнями 8 класу ЗЗСО.

Виховна мета – виховувати у дітей патріотичні почуття до столиці України.

Тональність *E moll (Mi мінор)*, темп помірний, музичний розмір 6/8.

Труднощі розучування та виконання: інтонаційний стрибки на *м 6, ч 4, зм 5, ч 5, зм 4*; два види мінору (натуральний, гармонічний).

Методичні рекомендації до розучування пісні

Пісня ліричного характеру в ритмі й темпі вальсу, виконується співуче й задушевно. Важливо досягти гнучкого фразування та поступового посилення гучності від першої до третьої музичної фрази (де знаходиться кульмінаційний момент), а протягом четвертої – поступового стишення. Дихання по фразах.

Розучування пісні

1. Відомості про автора пісні: Ігор Шамо (1925-1982) – український композитор, Заслужений діяч мистецтв України, Народний артист України, лауреат Шевченківської премії. Автор 3 симфоній, фолк-опери «Ятранські ігри», камерних творів, 3 фортепіанних циклів («Тарасові думи», «Українська сюїта», «Гуцульські акварелі»), 10 солоспівів на вірші Т. Шевченка, музики до 40 кінофільмів («Лісова пісня», «Їх знали тільки в обличчя», «Ніч перед світанком») і до 40 вистав, 300 пісень («Три поради», «Пісня про щастя», «Осіннє золото», «Дніпровський вальс», «Балада про сурмачів», «Пісня про невідкриті острови»).
2. Ілюстрація пісні вчителем.
3. Питання до учнів про зміст, характер, музичні образи твору, про відчуття й враження після прослуховування пісні. Запропонувати учням пригадати пісні схожі за тематикою.
4. Малювання учнями музичних образів твору під час повторного виконання пісні вчителем.
5. Підготовка до розучування. Розспіванка «Мі-фа-фа#» (11 с.) на одному протяжному звуці по півтонах у висхідному русі.
6. Розспіванка до пісні «Києве мій» (22 с.). Підготовка до художнього сприйняття музичних образів пісні та її вокального виконання. Звернути увагу учнів на схожість засобів музичної виразності розспіванки та розучуваної пісні. Наприклад, мінорна тональність, однаковий музичний розмір, інтонаційні й ритмічна схожість розспіванки та пісні.
7. Промовляння літературного тексту пісні з одночасним плесканням її ритмічного малюнку.
8. Розучування мелодії пісні.
 9. Опрацювання складних фрагментів мелодії (музичні фрази з широкими інтонаційними стрибками та VII підвищеним ступенем: наприклад, «Грає море зелене», «Києве мій»).
 10. Виконання пісні учнями сольо та невеликими групами.

«МОЯ УКРАЇНО»

Інформація для вчителя

Пісня призначена для вивчення з учнями 8 класу ЗЗСО.

Виховна мета – виховувати у дітей патріотичні почуття.

Тональність *A moll* (*Ля мінор*), темп помірний, музичний розмір 12/8.

Труднощі розучування та виконання: інтонаційний стрибки на *ч 5 ч 4, ч 8, м 9*; три види мінору (натуральний, гармонічний, мелодичний); початок музичних фраз із подрібненої долі такту; синкопи, заліговані ноти.

Методичні рекомендації до розучування пісні

Характер мелодії цієї патріотичної за змістом пісні ліричний і водночас піднесений. Її слід виконувати співуче, плавно, натхненно. Важливо робити правильні логічні наголоси в музичних фразах, не акцентуючи ненаголошені закінчення слів. Дихання по фразах. Кульмінація кожного куплету, що припадає на слова «моя Україно», має звучати яскраво й виразно.

Розучування пісні

1. Відомості про автора пісні: Ігор Поклад (1941) – український композитор, Заслужений діяч мистецтв України, Народний артист України, лауреат Шевченківської премії. Автор музичної комедії «Друге весілля в Малинівці», мюзиклів («Серце моє з тобою», «Різдвяна ніч», «Конотопська відьма»), рок-опери «Ірод», творів для симфонічного оркестру, музики до кінофільмів («Москаль-чарівник», «Зоряне відрядження», «Весь світ в очах твоїх»), понад 150 пісень («Кохана», «Зелений клен», «Чарівна скрипка», «Тиха вода»).

2. Ілюстрація пісні вчителем.

3. Питання до учнів про зміст, характер, музичні образи твору, про відчуття й враження після прослуховування пісні. Запропонувати учням пригадати пісні схожі за тематикою.

4. Малювання учнями музичних образів твору під час повторного виконання пісні вчителем.

5. Підготовка до розучування. Розспіванка «Мі-фа-фа#» (11 с.) на одному протяжному звуці по півтонах у висхідному русі.

6. Розспіванка до пісні «Моя Україно» (23 с.). Підготовка до художнього сприйняття музичних образів пісні та її вокального виконання. Звернути увагу учнів на схожість засобів музичної виразності розспіванки та розучуваної пісні. Наприклад, мінорна тональність, інтонаційні й ритмічна схожість розспіванки та пісні.

7. Промовляння літературного тексту пісні з одночасним плесканням її ритмічного малюнку.

8. Розучування мелодії пісні.

9. Опрацювання складних фрагментів мелодії (музичні фрази з широкими інтонаційними стрибками, синкопами, залігованими нотами, підвищеними ступенями: наприклад, «Моя Україно, родима країно», «материнських очах»).

10. Виконання пісні учнями сольо та невеликими групами.

2.4. Пісні програмного репертуару в полегшеному перекладенні
для фортепіано

МИ ЛЮБИМО ВЕСНУ

Вірші М. Стельмаха

Музика М. Завалишиної

Не дуже швидко

The musical score is written for piano in a 3/4 time signature with a key signature of one flat (B-flat). It consists of four systems of music. The first system is an instrumental introduction starting with a *mf* dynamic. The second and third systems contain vocal lines with lyrics. The fourth system is an instrumental conclusion. Chord symbols are placed above the notes: B, Cm, Gm, Cm, Cm7, F7, B, Eb(#5), F7, B, Cm, Gm, Cm, Cm7, F7, B.

mf

Ми лю-би-мо вес - ну, зе -

ле-ну, чу - дес - ну, грім - ни-цю у ту-чі, і

до-щик спі - ву-чий, і до - щик спі - ву - чий.

2. І луки широкі, і ріки глибокі,
І поле веселе, і рідні оселі.

3. Ми любимо весну, зелену, чудесну,
І цвіт у маю, всю землю свою.

УЗЯЛА ЛИСИЧКА СКРИПКУ

Вірші О. Журливої

Музика А. Філіпенка

Рухливо

The musical score is written in 2/4 time with a key signature of one sharp (F#). It consists of three systems of piano accompaniment and vocal lines. The first system is an instrumental introduction starting with a forte (f) dynamic. The second system contains the first line of lyrics, and the third system contains the second line. Chord symbols are placed above the notes: G, E7/G#, A7, D, D, A7, D, A7, D, G, E7/G#, Em/G, A7, D.

f

mf

У-зя-ла ли-сич-ка скрип-ку, сі-ла з но-та ми під лип-ку,
і то-не-сень-кий сми-чок гра-є, гра-є го-па-чок!

1. Узяла лисичка скрипку,
Сіла з нотами під липку.
І тонесенький смичок
Грає, грає гопачок!

2. Поспішають з лісу звірі –
Зайченята темно-сірі,
Ще й ведмедики біжать –
Хочуть, хочуть танцювати!

ДО ПОБАЧЕННЯ, ЛІТО

Вірші В. Пекур

Музика М. Чемберджі

Бадьоро

The musical score is written in a grand staff with a key signature of one flat (B-flat) and a common time signature (C). It consists of five systems of music, each with a piano accompaniment and a vocal line. The piano part uses chords and arpeggios, while the vocal part features a melody with lyrics in Ukrainian. The lyrics are: "З на-ми по-про-ща-ло-ся лі-то го-мін-ке, і ку-дись схо-ва-ло-ся со-неч-ко дзвін-ке. Нам каз-ки роз-ка-зу-вав лі-со-вий стру-мок, за ро-бо-ту дя-ку-вав". The score includes various chord markings such as F, B, C7, Gm, C/E, Cm/Eb, D7, F/A, and B.

F B C7

f

F F Gm

З на-ми по-про-ща-ло-ся

C7 F Gm

лі-то го-мін-ке, і ку-дись схо-ва-ло-ся

C7 F C/E Cm/Eb D7 Gm

со-неч-ко дзвін-ке. Нам каз-ки роз-ка-зу-вав

Cm D7 Gm Gm F/A B

лі-со-вий стру-мок, за ро-бо-ту дя-ку-вав

C7 F B+6 F/C Bm/D \flat Dm7 C7/E F

КО - ЛО - СОК, за ро - бо - ту дя - ку - вав КО - ЛО - СОК.

1. З нами попрощалося
 Літо гомінке,
 І кудись сховалося
 Сонечко дзвінке.
 Нам казки розказував
 Лісовий струмок,
 За роботу дякував
 Колосок. } Двічі

2. Вересень видзвонює: -
 В школу, в школу час.
 В лузі синім дзвоником
 Кличе раз у раз.
 З книжки привітаються
 Поле і лісок,
 Квітами всміхнеться
 Бережок. } Двічі

СНІЖИНКИ

Вірші В. Внукова
Переклад О. Лобової

Музика В. Шайнського

У темпі вальсу

Приспів

mf Сні - жин - ки злі - та - ють на стрі - ху все

Am Dm

ниж - че, все ниж - че. За - ме - ти пух -

E7 Am E7 Am

нас - то - го сні - гу все ви - щі, все ви - щі.

A7 Dm D#7c E7 Am

Наш ка - лен - дар, наш ка - лен - дар що - дня втра -

Заспів G7 C G7

ча лис - ток. Ко, ли зле - тить о - стан - ній

лист, прий - де ча - рів - ний строк. Го - час. -

1. Наш календар, наш календар
Щодня втрача листок.
Коли злетить останній лист,
Прийде чарівний строк.

3. У тихий зоряний цей час,
У новорічну ніч,
Чудову казку кожен з нас
Зустріне віч-на віч.

2. Годинник б'є дванадцять раз,
І стиха на поріг
У кожний дім іде до нас
Новий щасливий рік.

4. Про що ти мрієш – загадай,
Бо може збутись враз
Чарівних снів твоїх розмай
У новорічний час.

Приспів:

Сніжинки злітають на стріху
Все нижче, все нижче.
Замети пухнастого снігу
Все вищі, все вищі.
Кінчається рік, його кроки
Тихіші, тихіші.

ДОЩИК

Вірші Н. Кулик

Музика А. Мігай

Помірно

The musical score is written for piano and voice. It consists of four systems of music. Each system has a piano accompaniment on the left and a vocal line on the right. The piano part features a simple harmonic accompaniment with chords and a melodic line. The vocal part consists of a single line of lyrics. The key signature is one flat (B-flat major or D minor), and the time signature is 4/4. The tempo is marked 'Помірно' (Moderato). The score includes the following lyrics and musical markings:

Сm G7 Сm
До-щик льєть-ся ці-лий ра-нок -
тра
кrap - кrap - кrap!
Не ви - хо - ди - мо на га-нок -
Сm
кrap - кrap - кrap!
Рап-том ба-чим під ку-щем -
Кінець
G
кrap-кrap-кrap-кrap-кrap!
Мок-не зай-чик під до-щем -

Приспів

крап-крап-крап-крап-крап! Ой ти, зай - чи-ку сі-

рень - кий, ой ти, зай - чи-ку ма -

лень - кий! Го - ді мерз - ну - ти, дри - жа - ти,

ти хо - ди мер-щій до ха - ти, ми да - мо то - бі морк-ви-ну,

ще й ве - ля - ку ка-пус-ти-ну. По-не-сеш їх у лі-сок

го-ду-ва-ти ді-то-чок,
бо ма-лень-кі зай-че-ня - та

вже дав-но че-ка-ють та - - - та..

1. Дощик ллється цілий ранок –
Крап-крап-крап!
Не виходимо на ганок –
Крап-крап-крап!
Раптом бачим під кущем –
Крап-крап-крап-крап-крап!
Мокне зайчик під дощем –
Крап-крап-крап-крап-крап!

2. Дощик ллється цілий ранок –
Крап-крап-крап!
Мокра стежка, мокрий ганок
–
Крап-крап-крап!
Але зайчик поспішає –
Крап-крап-крап-крап-крап!
Для зайчат гостинця має –
Крап-крап-крап-крап-крап!

Приспів:

Ой ти, зайчику сіренький, ой ти, зайчику маленький!
Годі мерзнути, дрижати, ти ходи мерщій до хати,
Ми дамо тобі морквину, ще й велику капустину,
Понесеш їх у лісок годувати діточок,
Бо маленькі зайченята вже давно чекають тата...

ПІСНЯ ПРО МАТУСЮ

Вірші та музика Ю. Михайленко

Помірно

The musical score is written in 2/4 time with a key signature of one flat (B-flat). It consists of four systems of piano accompaniment and vocal lines. The piano part uses chords D7, Gm, A7, and Dm. The vocal line includes lyrics in Ukrainian. The first system is an instrumental introduction. The second system contains the first line of lyrics. The third system contains the second line of lyrics. The fourth system contains the third line of lyrics. The piano part features a melodic line in the right hand and a bass line in the left hand, often with arpeggiated chords. The vocal line is written in a single staff with a treble clef. The lyrics are: "Про ма-ту-сю- піс-ню я вам-за-спі-ва-ю, бо у сві-ті кра-що-ї ма-ми я не зна-ю. Ма-мо, ма-ту-сю, - ти ж мо-я рід-нень-ка!"

D7 Gm A7 Dm

mf

Dm Gm A7 Dm

Про ма-ту-сю- піс-ню я вам-за-спі-ва-ю,

Gm C7 F

бо у сві-ті кра-що-ї ма-ми я не зна-ю.

D7 Gm C7 F

Ма-мо, ма-ту-сю, - ти ж мо-я рід-нень-ка!

Gm D/F A7 Bm

Ти та ка хо - ро - ша, мо - я лю - ба нь - ко!

1. Про матусю пісню
Я вам заспіваю,
Бо у світі кращої
Мама я не знаю.

2. Лагідна, ласкава,
Дуже мене любить
Та зі мною грається,
Пестить і голубить.

3. Почала матусі
Я допомагати –
В хаті прибиратися,
Квіти поливати.

4. Виросту велика,
Усього навчуся,
Стану я такою,
Як моя матуся.

Приспів:

Мамо, матусю,
Ти ж моя рідненька!
Ти така хороша,
Моя люба ненько!

МАМА РЯДОМ

Вірші А. Кондратьєва

Музика Г. Левкодимова

Темп вальсу

The musical score is written for piano and voice. It consists of four systems of music. Each system has a vocal line on a treble clef staff and a piano accompaniment on a bass clef staff. The key signature has one flat (B-flat) and the time signature is 3/4. The tempo is marked 'Темп вальсу' (Waltz tempo). The lyrics are in Ukrainian. The first system starts with a piano dynamic marking 'mf'. The lyrics are: 'О - сень ю, вес - ной, ле - том и зи - мой кто с то - бо - ю ря - дом, ря - дыш - ком с то - бой? Кто с то - бо - ю ря - дом, ря - дыш - ком с то - бой?'.

О - сень ю, вес - ной, ле - том и зи -
мой кто с то - бо - ю ря - дом,
ря - дыш - ком с то - бой? Кто с то - бо - ю
ря - дом, ря - дыш - ком с то - бой?

2. В радости любой, в горести любой
Кто с тобою рядом, рядышком с тобой? (2)

3. На ночь и с утра, нынче, как вчера
Кто тебе желает всякого добра? (2)

4. Осенью, зимой, летом и весной
Кто с тобою рядом, рядышком с тобой?
Кто с тобою рядом? Мамочка с тобой!

РОЗГНІВИЛАСЬ НА ЛІТО ЗИМА

Вірші Н. Кулик

Музика І. Кириліної

Помірно

The musical score is written in 4/4 time with a key signature of two sharps (F# and C#). It begins with a piano introduction marked *mf*. The vocal line starts with the lyrics: "Розгні - ви-лась на лі - то зи-ма, що у літ-ку моро - зу не-ма, що не па-да-є вліт - ку сні-жок на ве - се - лий зе - ле - ний лу-жок. І чо -". The piano accompaniment consists of chords and moving lines in both hands, supporting the vocal melody.

го б о - то зли - тись, і чо - го б то гні - ви -

тись? І чо - го по - зи - ра - ти сер -

ди - то? О - сінь до - щи - ком зро -

силь, а зи - ма за - мо - ро - зить, о - бі -

грі - є вас - но - ю і лі - том.

2. Розгнівилась на сонечко ніч

Та й забралася спати на піч,

Поки спатиме ніч на печі,

Сонце світить і вдень, і вночі.

І чого б ото злитись,

І чого б то гнівितись?

Ну хіба це комусь допоможе?

Хмурий ти, наче нічка,

А усміхнене личко

На веснянеє сонечко схоже.

БАТЬКІВЩИНА – СОНЕЧКО

Вірші Л. Компанієць

Музика А. Філіпенка

Помірно

The musical score is written for piano in G major and 2/4 time. It consists of four systems of music. The first system is an instrumental introduction with a treble clef and a *tr* dynamic marking. The second system begins the vocal melody with a *mf* dynamic. The lyrics are: "Лу-гом по-між кві-та-ми я і-ду, пі-сень-ку вес-". The third system continues the lyrics: "ня - ноч-ку я ве-ду. Скла-ла я цю пі - сень-ку". The fourth system concludes the lyrics: "го-лос-ну про га-ря-че со - неч-ко, про вес-ну." The score includes various chords such as G, Am, D, A, D7, H7, E7, and G/D.

2. Батьківщино-сонечко, рідний край!
Тут топчу я стежечки з краю в край.
Тут я народилася, тут росту
І тягнусь, мов квіточка, в висоту.
3. Лугом поміж квітами я іду,
Пісеньку-весняночку я веду.
І лунає пісенька, скрізь моя:
Батьківщину-сонечко славлю я!

ГЕЙ, ВИ, КОЗАЧЕНЬКИ

Вірші В. Крищенко

Музика Г. Татарченка

У темпі маршу

The musical score is written in 4/4 time with a key signature of one flat (B-flat). It consists of four systems of music, each with a vocal line and a piano accompaniment. The lyrics are written below the vocal line. The first system starts with a piano (p) dynamic. The second system has a forte (f) dynamic. The score ends with a double bar line.

Сі нам прощозга- да- ти.. Півня дуну воз- ве- лич Ой була в нас канька- ма- ти

Запорозька слава Січ. *f* Гей, ви, ко- за- чень- ки - ві- тер в чис- тім по- лі,

на- у- чить на- шад- ків так лю- би- ти во- лю. Гей, ви, ко- за- чень- ки -

спо- мін з м'я- ти - ру- ти, на- у- чить ми- ну- лу сла- ву по- вер- ну- ти

2. Крутоцола наша доля,
Не вода в ній – кров тече.
Козаку найперше – воля,
Козаку найперше – честь.
Приспів

3. А прийшла лиха година –
Впав козак наш у траві,
Щоб іскрилась Україна
На гетьманській булаві.

4. Обмочила землю рана
Із козацького чола,
Щоб неправда помирала,
Щоби правдонька жила. (ост 2 рядки – 2)

Приспів:
Гей, ви, козаченьки, – вітер в чистім полі,
Научіть нащадків так любити волю.
Гей, ви, козаченьки, – спомин з м'яти-рути,
Научіть минулу славу повернути. (3)

ПІСНЯ ПРО ХАРКІВ

Вірші М. Воробьова

Музика А. Фінаровського

Помірно

The musical score is written for voice and piano. It consists of five systems of music. Each system has a vocal line and a piano accompaniment. The piano part is in 6/8 time and features a steady accompaniment of chords. The vocal line is in a single melodic line. The lyrics are in Ukrainian. The first system starts with a piano dynamic marking 'mf'. The second system has a repeat sign at the beginning. The third system has a repeat sign at the end. The fourth system has a sharp sign in the key signature for the second measure. The fifth system has a sharp sign in the key signature for the first measure.

mf

На-ші рід-ні міс-та,
між со-бо-ю ви схо-жі,
та ні-ко-ли-ні-
ко-ли, ні-ко-ли не сплу-та-ю я
Хар-ків, міс-то мо-є. Хар-ків, друг мій хо-
ро-ший, і ко-хан-ня, і мрі-я, і сла-ва ро-бо-ча мо-

я, і сла-ва ро - бо - ча мо - я.

2. В сивині сніговій

Чи палаючи жарко
 Голубінню небес
 І бузковим багаттям в садах,
 Рідне місто моє,
 Робітничий мій Харків,
 Ти, як пісня живеш
 В наших справах
 І наших серцях.

3. Хай минають літа –

Ми зумієм зоставить
 Добрий слід по собі
 І душі молодії вогонь.
 Місто радісних стріч,
 Незгасаюча пам'ять,
 Місто вчило нас жить,
 Нам повік не забути його.

ЖУРАВЛИК

Вірші В. Орлова

Музика М. Шутя

Повільно

Мой журавлик знако-мый в не-бе де-ла-ет круг,
он впервы-е из до-ма у-ле-та-ет на юг.
Он впервы-е из до-ма у-ле-та-ет на юг, у-ле-
та-ет на юг.

2. Он кружит надо мной, я не плачу, терплю.

Я кораблик построю и флажок прикреплю. (2)

И флажок прикреплю.

3. Ты плыви, мой кораблик, паруса накренья,

Ты узнай, как журавлик там живет без меня. (2)

Там живет без меня.

МОЛИТВА

Вірші К. Перелісної

Музика М. Ведмедері

Помірно, проникливо

The musical score is written in G major and 4/4 time. It consists of four systems of piano accompaniment and vocal lines. The first system is an instrumental introduction with a piano (*mp*) dynamic. The second system begins the vocal line with the lyrics: "По-шли нам, Бо-же, ма-лень-ким ді-тям, щас-тя, здо-". The third system continues the lyrics: "ров'я на дов-гі лі-та! Щас-тя, здо- ров'я, щас-тя, здо-". The fourth system concludes the lyrics: "ров'я, щас-тя, здо- ров'я на дов-гі лі-та!". Chord symbols G, D7, and C are placed above the vocal line. The piano accompaniment features a steady eighth-note bass line and a more melodic treble line.

Щоб виростили розумні й сильні,
Душею чисті і серцем вільні.
Душею чисті і серцем вільні. (Тричі)

ДОБРИЙ ДЕНЬ, МАТУСЕ – УКРАЇНО!

Музика та вірші Н. Рубальської

Наспівно

The musical score is written in G minor, 4/4 time, and consists of four systems of piano accompaniment and vocal melody. The first system is an instrumental introduction marked *mf*. The second system begins the vocal line with the lyrics 'Доб-рий день, ма-ту-се-У-кра-ї-но!'. The third system continues the vocal line with 'Схо-дить сон-це ра-дос-ті й доб-ра.' The fourth system concludes the vocal line with 'У-кра-ї-но, я тво-я ди-ти-на -'. Chord symbols are placed above the piano part of each system.

mf

Gm C7 F B Gm A7

Dm A7 Dm Gm Dm

Доб-рий день, ма-ту-се-У-кра-ї-но!

Gm Dm D7

Схо-дить сон-це ра-дос-ті й доб-ра.

Gm C7 F

У-кра-ї-но, я тво-я ди-ти-на -

Приспів

Gm Gm/E A7 D7

кра-пель - ка ве - ли - ко - го Дніп - ра. У - кра -

Gm C7 F B

ї - но мо - я, зо - ло - ті шум - лять по - ля, не - бо

Gm A7 Dm C7 F D7

ніж - но - го - лу - бе, що під ним у - се цві - те. Яб - лу -

Gm C7 F B

не - ві са - ди і сме - ре - ко - ві лі - си, ніж - на

Gm A7 Dm A7 Dm

піс - ня со - лов' - я - рід - на ма - тін - ко - зем - ля.

Не дивись, що я така маленька, пройде час, я швидко підросту.
І усю любов свого серденька я тобі в дарунок принесу.

В ЗЕМЛЯНКЕ

Вірші О. Суркова

Музика К. Лістова

Помірно, проникливо

Вьється в тесной пещурке о-
гонь, на полях смола, как слеза. И по-
ет мне в зем-лян-ке гар-монь про у-лыб-ку тво-ю и гла-
за. Про те-бя мне шеп-та-ли кус-ты в бе-ло-
снеж-ных по-лях под Моск-вой. Я хо-чу, что-бы слы-ша-ла
ты, как тос-ку-ет мой го-лос жи-вой.

2. Ты сейчас далеко, далеко,
Между нами снега и снега...
До тебя мне дойти нелегко,
А до смерти – четыре шага.
- Пой, гармоника, вьюге назло,
Заплутавшее счастье зови!
Мне в холодной землянке тепло
От моей негасимой любви.

ЗАСВІТ ВСТАЛИ КОЗАЧЕНЬКИ

Музика та вірші М. Чурай

Ходою

The image shows a musical score for the song 'Zasvit vstali kozachenyky'. It consists of two systems of music. The first system has a treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a common time signature (C). The melody is written in the treble clef, and the accompaniment is in the bass clef. The lyrics are: 'За-світ вста-ли ко - за-чень-ки в по-хід з по-лу - но - чі,'. The second system continues the melody and accompaniment with the lyrics: 'за-пла - ка - ла Ма - ру - сень - ка сво - ї яс - ні о - чі.' The score includes various musical notations such as notes, rests, and dynamic markings like 'f'.

2. Не плач, не плач, Марусенько,
Не плач, не журися,
Та за свого миленького
Богу помолися.
3. Стоїть місяць над горою,
А сонця немає.
Мати сина в доріженьку
Слізно проводжає:
4. – Іди, іди, мій синочку,
Та не забавляйся,
За чотири неділеньки
Додому вертайся.

МАМА

Вірші М. Плячковського
Переклад С. Облової

Музика Ю. Чичкова

Помірно

8va

mp

(8va)

Мама, ма-ма - в цьо-му сло-ві світ-ло дня. Ма-ма, ма-ма -

сло-ва кра-що-го не-ма. Ма-ма, ма-ма! Хто рід-ні-ший, ніж во-на?

Хто рідніший, ніж вона? Ма - ма, ма - ма! У о-чах і - ї вес - на.

2. Мама, мама! На землі єдина з всіх.

Мама, мама! Подарує казку й сміх.

Мама, мама через нас бува сумна.

Мама, мама, – все пробачить нам вона.

3. Мама, мама! – так читає перший клас.

Мама, мама! Хто ж іще так любить нас?

Мама, мама! Тиха ласка ніжних рук.

Мама, мама! Ти найперший вірний друг.

4. Мама, мама – в цьому слові світло дня.

Мама, мама – слова кращого нема.

Мама, мама! Ллється пісенька стрімка.

Мама, мама! Це для тебе я співа.

ПІСНЯ НА ДОБРО

Вірші Ю. Рибчинського

Музика І. Карабиця

Спокійно, виразливо

Гей, на вид-но-ко-лі – кле-ни і то-по - лі, там виш-не-ва ніч зго -

ра. Там в про-зо-рій ти-ші кві-тень вір-ші пи-ше,

тра-вень на со-піл-ці гра. Там ди-тин-ства вес-ни,

mf

рай-дуг пе-ре-вес - ла, там по-ча-ток всіх шля - хів.

Там ме-не спі - ва-ти вчи-ла си-ва ма-ти, - бу-ти щед-рим бать-ко

Приспів

вчив. Яб-лу-не-ва, со-ло-вії - на в мо-їм серці У-краї - на,

в моїм серці сонячний Дніп - ро. Щира, світла, променис - та

хай у - сіх єд - на - є піс - ня, хай лу - на - є лю - дям на доб - ро!

2. Ген на видноколі – ранки ясночолі.

Гори, ріки і поля.

Роки там ясніють,

Там сади рясніють, там співа моя земля.

Я дарую людям, щирим, добрим людям

В радісний, щасливий день

Зорі України, квіти України,

Буйний сад пісень!

Приспів

ДУМИ МОЇ

Українська народна пісня на вірші Т. Шевченка

Повільно, з сумом

Музична партитура української народної пісні «Думи мої» на вірші Тараса Шевченка. Партитура складається з чотирьох систем, кожна з яких містить партію фортепіано та вокальну лінію з українськими ліричними текстами. Темп вказано як «Повільно, з сумом». Динамічні позначення включають *mp*, *p* та *mf*.

лі-хо ме-ні з ва - ми! - На-що ста-ли на па-пе - рі сум-ни - ми ря-
да - ми?.. Чом вас ві-тер не роз - ві-яв в сте-пу, як пи - ли - ну?
Чом вас ли-хо не при - спа-ло, як сво - ю ди - ти - ну?..

2. Думи мої, думи мої,
Квіти мої, діти!
Виростав вас, доглядав вас, —
Де ж мені вас діти?
В Україну ідїть, діти!
В нашу Країну,
Попідтинню, сиротами,
А я тут загину.

3. (Від 11 такту)
Привітай же, моя ненько,
Моя Україно,
Моїх діток нерозумних,
Як свою дитину.

НЕМАЄ УКРАЇНИ БЕЗ КАЛИНИ

Вірші Л. Клок

Музика М. Ведмедері

Помірно

Не ма - є У - кра - ї - ни - без ка - ли - ни, як
і не-ма-без піс-ні со-ло - в'я: а ми на род, зер-ни-на від зер-
ни - ни, в бі-ді і щас - ті ми од - на сі - м'я. Не // м'я

2. Немає України без тополі,
Як і нема без сонця сяйва дня.
Ти без коріння – перекоти-поле,
А корінь там, де вся твоя рідня.

3. Без рушників немає України,
Як без любові і життя нема.
Душа без України – мов руїна,
Пуста і мертва, холодно-німа.

4. Немає України без вербиці,
Без сивого Славутича-Дніпра.
Нап'юся живодайної водиці,
В ній зачерпну любові і добра.

ЛЕЛЕКА

Вірші В. Ладизця

Музика Ю. Рожавської

Повільно

F#m C#7

tr

F#m

Ле - ле - ко, ле - ле-ко, лі-тав ти да -

C#7 F#m Hm E7

ле - ко - за си - не - є мо - ре, в чу-жі-ї про -

A Hm

сто - ри. А де ж тво - ї ді - ти, що сам при-ле -

Сидиш о-ди-но-кий на ду-бі ви-тів ти?

со-кім... А де ж тво-ї

ді-ти, що сам при-ле-тів ти?

1. Лелеко, лелеко, літав ти далеко
 За синєє море, в чужії простори.
 А де ж твої діти, що сам прилетів ти?
 Сидиш одинокий на дубі високім.
 А де ж твої діти, що сам прилетів ти?

2. Лелеко, лелеко, наш дім недалеко,
 Вже колесо тато виносить на хату,
 Щоб міг ти, лелече, гніздо будувати.
 Лети ж, не барися, у нас оселися.
 Щоб міг ти, лелече, гніздо будувати.

ЦВІТ ЗЕМЛІ

Вірші М. Сингаївського

Музика О. Злотника

Повільно

mf

Цві - туть са - ди, цві -

mp

туть лу-ги, цві-тін-ням ни-ви роз-лі-лись і

за-то-пи-ли бе-ре-ги, і за-то-пи-ли бе-ре-ги, і

цвіт пли-ве в не-бес-ну вись. І //на- - -

2. В саду вишневім залюбки
Вінки спітає дітвора,
Синиці, ластівки, шпаки (2)
Летять до кожного двора.

3. І лине крізь пташиний грай –
Моя квітуча сторона.
Цвіте земля, квіте мій край, (2)
І в серці кожного – весна.

ШКІЛЬНИЙ КОРАБЕЛЬ

Вірші К. Ібряєва

Музика Г. Струве

У темпі вальсу, не поспішаючи

І то - ді, як сніг до - вко - ла, і ко - ли са -

mf

ди цві - туть, ти на - га - ду - єш нам, шко - ло,

Приспів

ко - ра - бель, що ли - не в путь.

Ми

mf

вах - ту не - се - мо у кла - сі ро - ки, то, зна - чить, хоч

трош - ки ми всі - мо - ря - ки. Жа - га від - крит - тів нам зна -

2. Кожен рік ми входим, звісно,
В клас новий, як в новий порт.
Наші мрії, нашу пісню,
Як завжди, берем на борт.

Приспів:

Ми вахту несемо у класі роки,
То значить, хоч трошки ми всі – моряки.
Жага відкриттів нам знайома,
Дороги у нас не близькі.

3. По слідах героїв Гріна,
По книжках, що любиш ти,
Під вітрилом невидимим
Нам із друзями пливти.

Приспів.

4. Чи в морфлот підем зі школи,
Чи покличе космодром –
Не залишимо ніколи
Ми людину за бортом.

Приспів.

УКРАЇНА, ЛЮБОВ МОЯ

Вірші Д. Луценка

Музика І. Шамо

Співуче

Як *mf* не лю - бить те - бе, У - кра - ї - но,

ніж - них сві - тань і про - зо - рих кри - ниць, чер -

во - них зір - ниць і пі - сень со - ло - в'ї - них

Приспів
в рід - них шум - ли - вих га - ях. Мо -

я Бать - ків - щи - но, мо - я У - кра - ї - но, Вкра -

2. Ти простяглась за сині Карпати
В буйних садах і розмаї дібров,
Як вірну любов, як лагідну матір,
В серці ношу тебе я.

Приспів.

3. Ти розцвіла у блакитних барвінках,
В ласі й добрі, як веселка ясна,
Співа далина про молодість дзвінко,
В радості й щасті сія.

Приспів.

4. Де б я не був, а кручі Славуті,
Села й міста в подніпровськiм краю,
Як матір свою, не зможу забути,
Завжди люблю тебе я!

Приспів.

НА БЕЗЫМЯННОЙ ВЫСОТЕ

З кінофільму «Тіша»

Вірші М. Матусовського

Музика В. Баснера

Стримано

Ды-ми-лась ро-ща под го-
ро-ю,
и вмес-те с ней го-рел за - кат... Нас о-ста-
ва-лось толь - ко тро - е
из во-сем-над-ца - ти ре -
бят. Как мно-го их, дру - зей хо - ро-ших, ле-жать о -

ста-лось в тем-но-те — у не-зна-ко-мо-го по-сел-ка на бе-зы-мян-ной вы-со-те, у не-зна-ко-мо-го по-сел-ка на бе-зы-мян-ной вы-со-те.

Для окончания

<p>2. Светилась, падая, ракета,
 Как догоревшая звезда...
 Кто хоть однажды видел это,
 Тот не забудет никогда.
 Он не забудет, не забудет
 Атаки яростные те —
 У незнакомого поселка
 На безымянной высоте.</p> | <p>3. Над нами «мессеры» кружили,
 И было видно, словно днем...
 Но только крепче мы дружили
 Под перекрестным артогнем.
 И как бы трудно ни бывало,
 Ты верен был своей мечте —
 У незнакомого поселка
 На безымянной высоте.</p> |
|---|--|

4. Мне часто снятся все ребята,
 Друзья моих военных дней,
 Землянка наша в три наката,
 Сосна сгоревшая над ней.
 Как будто вновь я вместе с ними
 Стою на огненной черте —
 У незнакомого поселка
 На безымянной высоте.

ГІМН УКРАЇНИ

Вірші П. Чубинського

Музика В. Вербицького

Урочисто

Ще невмер - ли У - кра-ї-ни і сла-ва, і во - ля.

Ще нам, брат - тя у - кра-їн-ці, у - сміх-неть до - ля!

Зги-нуть на - ші во - ро-жень-ки, як ро-са на сон - ці.

За-па-ну - єм і ми, брат-тя, у сво-їй сто - рон - ці.

Приспів

Ду - шу й ті - ло ми по - ло - жим за на - шу сво - бо - ду,
та й по - ка - жем, що ми, брат - тя, ко - заць - ко - го ро - ду.

2. Станем, браття в бій кривавий від Сяну до Дону,
В ріднім краї панувати не дамо нікому.
Чорне море ще всміхнеться, дід Дніпро зрадіє,
Ще у нашій Україні доленька наспіє.

Приспів:

Душу й тіло ми положим за нашу свободу,
Та й покажем, що ми, браття, козацького роду.

3. А завзяття, прац щира свого ще докаже,
Ще ся волі в Україні піснь гучна розляже,
За Карпати відоб'ється згомонить степами,
України слава стане поміж ворогами.

Приспів.

СТЕПОМ, СТЕПОМ

Вірші М. Негоди

Музика А. Пашкевича

Помірно

The musical score is written for piano in G major and 6/8 time. It consists of three systems of music. The first system has a piano (*p*) dynamic marking. The lyrics are: "Сте - пом, сте - пом йшли у бій сол - да - ти. Сте - пом, сте - пом даль за - во - лок - ло. Ма - ти, ма - ти ста - ла ко - ло ха - ти. А кру - гом - в ди - му се - ло." The score includes a repeat sign after the second measure of the second system.

2. Степом, степом розгулись гармати,
Степом, степом клекіт нараста.
Степом, степом падають солдати,
А кругом шумлять жита.
3. Степом, степом поросли берізки.
Степом, степом сонце розлилось.
Степом, степом стали обеліски,
А кругом розлив колось.
4. Степом, степом людям жито жати,
Степом, степом даль махне крилом.
Мати, мати жде свого солдата,
А солдат спить вічним сном.

ЧОРНОБРИВЦІ

Вірші М. Сингаївського

Музика В. Верменича

Не дуже повільно

mf

Чор - но-бривців на-сі-я-ла ма-ти у мо-їм світан-ко-вом кра-ю,
тай на-вчи - ла вес-нян-ки спі-ва - ти про кві - ту - чу на -

Приспів

ді - ю мо - ю. Як на ті чор-но-брив-ці по-гля - ну, ба - чу
ма - тір ста-рень - ку, ба-чу ру-ки тво-ї, мо-я ма - мо, тво-ю

лас - ку я чу - ю, рід-нень - ка. Ма - мо, нень - ка

рід - на мо - я.

Coda

2. Я розлуки і зустрічі знаю.

Бачив я у чужій стороні
 Чорнобривці із рідного краю,
 Що насіяла ти навесні.

Приспів.

3. Прилітають до нашого поля

Із далеких країв журавлі.
 Розквітають і квіти, і доля
 На моїй українській землі.

Приспів.

ПІСНЯ ПРО РУШНИК

Вірші А. Малишка

Музика П. Майбороди

Помірно

The musical score is written for voice and piano. It consists of five systems of music. Each system has a vocal line and a piano accompaniment. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 3/4. The lyrics are in Ukrainian. The first system includes a 'tr' (trill) marking under the first note of the vocal line. The piano accompaniment features a mix of chords and moving lines in both hands.

Рід-на ма-ти мо-я, ти но-чей не до-спа-ла,
tr

і во-ди-ла ме-не у по-ля край се-ла,

і в до-ро-гу да-ле-ку ти ме-не на зо-рі про-вод-

жа-ла, і руш-ник ви-ши-ва-ний на щас-тя да-

ла. і в до-ро-гу да-ле-ку ти ме-

не на зо - рі про - вод - жа - ла, і руш -
 ник ви - ши - ва - ний на щас - тя, на до - лю да - ла.

2. Хай на ньому цвіте
 Росяниста доріжка,
 І зелені луги
 Й солов'їні гаї,
 І твоя незрадлива
 Материнська ласкава усмішка,
 І засмучені очі хороші твої.
 І твоя незрадлива
 Материнська ласкава усмішка,
 І засмучені очі хороші, блакитні твої.

3. Я візьму той рушник,
 Простелю, наче долю
 В тихім шелесті трав,
 В щебетанні дібров.
 І на тім рушничкові
 Оживе все знайоме до болю –
 І дитинство, й розлука,
 І вірна любов.
 І на тім рушничкові
 Оживе все знайоме до болю –
 І дитинство, й розлука,
 Й твоя материнська любов.

ЧЕРВОНА РУТА

Музика та вірші В. Івасюка

Помірно

trp

Ти признай-ся мені, звід-ки в те-бе ті

ча-ри, я без те-бе всі дні у по-ло-ні пе-

ча-лі. Мо-же десь у лі-сах ти чар-зіл-ля шу-

ка-ла, сон-це – ру-ту знай-шла і ме-не вча-ру-

ва-ла? Чер-во-ну ру-ту не шу-
Бо тво-я вро-да-то є

кай-ве-чо-ра-ми,– ти у ме-не є-
чис-та-я во-да, то є бист-ра-я

ди-на, тіль-ки ти по-вір.
во-да з си-ніх гір.

2. Бачу я тебе в снах,
 У дібровах зелених,
 По забутих стежках
 Ти приходиш до мене.
 І не треба нести
 Мені квітку надії,
 Бо давно уже ти
 Увійшла в мої мрії.

Приспів.

ТЕМНА НІЧ

Вірші В. Агатова

Музика Н. Богословського

Не поспішаючи

mf

Тем - на - я ночь,
mp

толь-ко пу - ли свис - тят по стени,
только ве - тер гу -

дит в прово-дах,
туск-ло звез - ды мер - ца - ют.

Втем - ну-ю ночь
ты, лю-би-ма - я,

зна-ю, не спишь,
и у детс-кой кро - ват - ки тайком

ты сле-зу у - ти - раешь.

Как я люблю
глу-би-ну тво - их
лас - ко-вых глаз,

как я хо-чу
к ним при-жать - ся
сей -

час гу - ба - ми!
Тем - на - я ночь
p

раз-де-ля-ет, лю - би-ма - я, нас,
и тре-вож-на - я

1.

чер - на - я степь про-лег - ла меж - ду на-ми.

2.

ни-че-го не слу - чит - ся!

2. Верю в тебя,
 Дорогую подругу мою,
 Эта вера от пули меня
 Темной носью хранила.
 Радостно мне
 Я спокоен в смертельном бою.
 Знаю, встретишь с любовью меня,
 Что б со мной ни случилось.

Смерть не страшна,
 С ней не раз мы встречались в степи...
 Вот и сейчас
 Надо мною она кружится.
 Ты меня ждешь
 И у детской кровати не спишь,
 И поэтому, знаю, со мной
 Ничего не случится!

КИЄВЕ МІЙ

Вірші Д. Луценка

Музика І. Шамо

Наспівно

1. Грає море зелене, тихий день догора. Дороги мидля
мене стали схили Дніпра, де коли-шуться вिति за
кохання мрій... Як тебе не любити Києве мій!

2. В очі дивляться канни,
Серце в них переллю,
Хай розкажуть коханій,
Як я вірно люблю.
Буду мріяти й жити
На крилах надій...
Як тебе не любити,
Києве мій! (2)

3. Спить натомлене місто
Мирним, лагідним сном.
Ген вогні, як намисто,
Розцвіли над Дніпром,
Вечорів оксамити,
Як щастя прибій...
Як тебе не любити,
Києве мій! (2)

МОЯ УКРАЇНО

Вірші М. Ткача

Музика І. Поклада

Помірно

The musical score is written for piano in 12/8 time. It consists of three systems of music. The first system begins with a treble clef and a dynamic marking of *mf*. The lyrics are: "На ро-сах, на во-дах, на всіх пе-ре - хо-дах кур-ли-чеш ме-". The second system continues with the lyrics: "ні в жу-рав-ли-них клю - чох, мо - я У-кра - ї-но, ро - ди-ма кра-". The third system concludes with the lyrics: "ї-но, яс-ні не-бе - са в ма-те-рин-ських о - чох." The piano accompaniment features a steady eighth-note bass line in the left hand and chords in the right hand.

2. Я чую твій голос, пшеничний твій колос

У душу мені засіває зерно.

Моя Україно, колиска-каліно,

Пізнати тебе мені щастя дано.

3. З тобою розлука, гірка моя мука

Печаль журавля без гнізда в чужині.

Моя Україно – білявка хатино,

З твого вікна світить сонце мені.

Завдання та запитання для самоконтролю:

Назвіть структурні компоненти уроку музичного мистецтва.

Які вимоги висуваються до дитячого пісенного репертуару?

Назвіть види музично-освітньої діяльності учнів молодших класів на уроках музичного мистецтва.

Які види мистецтва домінують на уроках мистецтва в 5-8 класах ЗЗСО?

Чи кожна дитяча пісня має виховну мету розучування?

Поясніть, чому не кожна дитяча пісня має пізнавальну мету.

Які бувають труднощі розучування та виконання пісень для дітей?

Як впливає характер пісні на її звучання?

Сформулюйте декілька питань про зміст, характер і музичні образи пісні для учнів різного віку.

За якими чинниками слід добирати розспіванки перед розучуванням пісні?

Продемонструйте промовляння літературного тексту будь-якої дитячої пісні з одночасним плесканням її ритмічного малюнку.

Продемонструйте опрацювання складних інтонаційних фрагментів будь-якої пісні із змісту посібника.

Продемонструйте опрацювання складних ритмічних фрагментів будь-якої пісні із даного посібника.

Які музичні розміри дозволяють застосовувати вправи для розвитку дрібної моторики пальців рук?

Продемонструйте вправи для розвитку дрібної моторики пальців рук.

ПІСЛЯМОВА

Специфіка музично-педагогічної діяльності полягає у вирішенні педагогічних задач засобами музичного мистецтва. Саме з метою формування й удосконалення професійної компетентності майбутніх фахівців створено даний навчально-методичний посібник до освітніх компонентів «Спеціальний музичний інструмент. Фортепіано», «Акомпанемент», «Диригування», «Вокал», «Методика музичного виховання в ЗЗСО». Фахова майстерність передбачає певний рівень володіння професійними компетенціями, що дають змогу вчителю здійснювати цілеспрямований вплив на своїх учнів, взаємодіяти з ними, ефективно організовувати освітній процес.

Головним завданням фахової підготовки здобувачів музично-педагогічної освіти є розвиток навичок гри на фортепіано, читання нот із листа інструментальних і пісенних творів, уміння транспонувати пісні відповідно до вокальних можливостей дітей, добирати цікавий репертуар, робити полегшене перекладення акомпанементу, уміти диригентським жестом показувати вступ до пісні, її ритмічний малюнок, темп, характер, динамічні відтінки, розповідати про композиторів і твори, що вивчаються, застосовуючи художнє слово та музичну мову з метою підвищення культурного рівня й духовності підростаючого покоління.

Уроки музичного мистецтва мають сприяти творчому розвитку учнів, стимулювати прагнення до самостійного мислення. Застосування в освітньому процесі навчально-методичного посібника «Практична діяльність учителя музичного мистецтва. Розучування пісенних творів» допоможе здобувачам освіти навчитися творчо мислити та діяти. Саме вчитель має докладати максимум зусиль, щоб процес спільної творчості приносив радість усім його учасникам, підвищував результативність навчання. Посібник створено саме за таким принципом. Власне полегшене перекладення акомпанементу пісенного репертуару, розспіванки, методичні рекомендації щодо опрацювання та розучування пісень – це результат творчої плідної праці авторів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основні

1. Гумінська О. Уроки музики в загальноосвітній школі : метод. посібник. Тернопіль : Навчальна книга, 2007. 102 с.
2. Масол Л. М. Загальна мистецька освіта : теорія і практика : монографія. Київ : Промінь, 2006. 432 с.
3. Овчаренко Н. А. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки вчителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Кривий Ріг : 2016. 547 с.
4. Печерська Е. П. Уроки музики у початкових класах : навч. посібник. Київ : Либідь, 2001. 272 с.
5. Школьнік С., Бешапошникова Т. Пісня на добро : зб. пісень для школярів у полегшеному перекладенні для фортепіано. Харків : Влавке, 2017. 86 с.

Додаткові

1. Кушка Я. С. Методика музичного виховання дітей : навч. посібник для вищ. навч. закл. культури і мистецтв I-II рівнів акредитації : у 2-х частинах. Вид. друге, доопр. Вінниця : Нова книга, 2007. Ч. I. 216 с.
2. Ланцюженко З., Школьнік С., Бешапошникова Т. Веселі руханки. Музичні фізкультхвилинки та розспіванки для дітей. Тернопіль : Підручники і посібники, 2015. 80 с.
3. Ростовський О. Я. Теорія і методика музичної освіти : навч.-метод. посібник. Тернопіль : Навчальна книга, Богдан, 2011. 640 с.

Інтернет-ресурси

1. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів «Музичне мистецтво» 1-4 класи. URL : http://old.mon.gov.ua/ua/activity/education/56/692/educational_programs/nnn1_4kl (дата звернення : 30.08.2021).
2. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів «Музичне мистецтво» 5-8 класи. URL : <http://rvo-petr.ucoz.ua/pdf> (дата звернення : 3.09.2021).
3. Програми Нової української школи. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednyaosvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli> (дата звернення : 20.08.2021).

Навчальне видання

ШКОЛЬНИК Серафіма Яківна
ДАНИЛЬЧЕНКО Людмила Теодорівна
ЦУРАНОВА Оксана Олексіївна
БЕСШАПОШНИКОВА Тетяна Василівна

**ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ
ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА
РОЗУЧУВАННЯ ПІСЕННИХ ТВОРІВ**

Навчально-методичний посібник
для здобувачів фахової передвищої та вищої освіти

Підп. до друку 27.10.2022 р. Формат 60×84 1/8. Папір офсетний.
Друк цифровий. Гарнітура Times New Roman. Ум. друк. арк. 16,28.
Наклад ___ прим. Зам. № 4/10/22.

Виготовлювач: ФОП Панов А.М.
Свідоцтво серії ДК № 4847 від 06.02.2015 р.
м. Харків, вул. Жон Мироносиць, 10, оф. 6,
тел.: +38(057)714-06-74, +38(050)976-32-87
copy@vlavke.com